

Anton Pavlovič Čechov

RACEK

*Komedie
o čtyřech dějstvích*

Copyright © nakladatelství ARTUR Praha 2005

Translation © Leoš Suchanipa 2001, 2005

Grafic design © Vladimír Vímř 2001

ISBN 80-86216-35-1

ARTUR

OSOBY

IRINA ARKADINOVÁ, provdaná TREPLEVOVÁ, herečka
 KONSTANTIN TREPLEV, její syn
 PETR SORIN, její bratr
 NINA ZAREČNÁ, dcera bohatého statkáře
 ILJA ŠAMRAJEV, Sorinův správce
 PAVLÍNA, jeho žena
 MÁŠA, její dcera
 BORIS TRIGORIN, spisovatel
 JEVGENIJ DORN, lékař
 SEMJON MEDVĚDĚNKO, učitel
 JAKOV
 KUCHAR
 SLUŽKA

Odehrává se na Sorinově panství.

Mezi třetím a čtvrtým dějstvím uplynou dva roky.

Kniha: 836-06	
Sign.	882 - 1741 / 70
Syst. č.	446913

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Část parku na Sorinově panství. Široká alej, vedoucí od diváků do hloubky parku k jezeru, je přehrazena narychlo stlučeným pódiem pro domácí představení, takže jezero není vůbec vidět. Po obou stranách pódia je křoví. Několik židlí a stůlek. Právě zapadlo slunce.

(Na pódiu je za spuštěnou oponou Jakov a další dělníci; je slyšet kašel a bouchání. Máša a Medvěděnko se vracejí z procházky)

MEDVĚDĚNKO: Proč chodíte pořád v černém?

MÁŠA: To je smutek po mém životě. Jsem nešťastná.

MEDVĚDĚNKO: Proč? *(Přemýšlí)* Tomu nerozumím. Jste zdravá, váš otec sice není boháč, ale všeho má dost. Já mám mnohem těžší život než vy. Dostávám všehovšudy dva tisíce tři sta a z toho mi ještě strhávají na penzi. A přesto nenosím smutek. *(Sedá si)*

MÁŠA: Nejde o peníze. I chudák může být šťastný.

MEDVĚDĚNKO: To je teorie, ale v praxi je to takhle: já, matka, dvě sestry a bráška, ale gáží mám pořád jen dva tisíce tři sta. A jíst a pít se musí, ne? A čaj a cukr? A tabák? To se pak napočítáš!

MÁŠA *(s pohledem na pódium)*: Brzy začne představení.

MEDVĚDĚNKO: Ano. Hrát bude slečna Zarečná a hru napsal pan Treplev. Jsou do sebe zamilovaní a dneska se jejich duše spojí v úsilí vytvořit jeden a týž umělecký obraz. Ale má duše a vaše nemají místa, ve kterých by se spojily. Já vás miluji, toužím po vás a nevydržím sedět doma, každý den chodím

pěšky šest kilometrů sem a šest zpátky, ale vy jste ke mně jenom indiferentní. To je konečně pochopitelné. Nemám peníze, rodinu mám velkou. Koho to láká, vzít si někoho, kdo nemá co jíst?

MÁŠA: Nesmysl. (*Šnupe tabák*) Vaše láska mě dojíhá, ale stejně vám nemůžu odpovědět, to je všechno. (*Nabízí mu tabatěrku*) Poslužte si.

MEDVĚDĚNKO: Nemám chuť.

(*Pauza*)

MÁŠA: Je dusno, asi bude v noci bouřka. Vy pořád mluvíte o filozofii nebo o penězích. Podle vás není větší neštěstí než chudoba, ale podle mne je tisíckrát lehčí chodit v hadrech a žebrať než... Ostatně, to vy nepochopíte...

(*Vějdou Sorin a Treplev*)

SORIN (*se opírá o hůl*): Mně je, chlapče, na venkově jaksi... Není to ono, a pochopitelná věc, nikdy si tady nezvyknu. Včera jsem v deset ulehl a probudil jsem se dnes ráno v devět s takovým pocitem, jako že se mi od dlouhého spaní přilepil mozek k lebce... a hotovo. (*Směje se*) Po obědě jsem zase usnul a teď jsem celý rozlámaný, je mi příšerně, a koneckonců...

TREPLEV: To je fakt, ty máš samozřejmě žít ve městě. (*Spatří Mášu a Medvěděnku*) Panstvo, až to začne, zavolají vás, ale teď tady nemůžete... Odejděte, prosím vás.

SORIN (*Máše*): Slečno, buďte tak laskavá a poproste tatínka, aby zařídil, že na noc bude pes odvázan, protože jinak vyje. Sestra zase celou noc nespala.

MÁŠA: Řekněte to mému otci sám, já mu to říkat nebudu. Nechtějte to po mně, prosím vás. (*Medvěděnkovi*) Pojdte!

MEDVĚDĚNKO (*Treplevovi*): Tak před začátkem pro nás pošlete.

(*Odchází*)

SORIN: Takže zas celou noc bude výt pes. To jsou věci, nikdy jsem nežil tak, jak jsem chtěl. Vzal jsem si třeba dovolenou na čtyři neděle a jedu sem, že si odpočinu a hotovo, ale tady tě tak dopálí všelijakými pitomostmi, že hned první den koukáš vypadnout. (*Směje se*) Vždycky jsem odtud odjížděl s radostí... No a teď jsem na penzi, nemám, kam bych šel, a koneckonců... Ať chceš nebo nechceš – musíš tady žít...

JAKOV (*Treplevovi*): Mladej pane, my se půjdeme vykoupat.

TREPLEV: Dobře, ale za deset minut buďte na svých místech. (*Dívá se na hodinky*) Začne to brzy.

JAKOV: Provedu. (*Odchází*)

TREPLEV (*pohlíží na pódium*): Tak tohle je celé divadlo. Opona, pak první šála, pak druhá, dál prázdný prostor. Dekorace veškerá žádná. Pohled přímo na jezero a dál až na obzor. Opona půjde nahoru přesně v půl deváté, až vyjde měsíc.

SORIN: To je velkolepé.

TREPLEV: Jestli Zarečná přijde pozdě, pak ovšem je celý efekt v háji. Už by tu měla být. Otec a macecha ji hlídají, dostat se z domova je pro ni stejně těžké jako dostat se z vězení. (*Upravuje si vázanku*) Máš rozčuchané vlasy. A vousy taky. Měl by ses ostříhat...

SORIN (*se hrabe ve voustech*): To je tragédie mého života. Já jsem i v mládí vypadal, jako když od rána do večera piju – a hotovo. Ženy mě nikdy nemilovaly. (*Sedne si*) Proč má sestra špatnou náladu?

TREPLEV: Proč? Nudí se. (*Sedne si k Sorinovi*) Žárlí. Má něco proti mně a proti představení a proti mé hře, protože ji nehraje ona, nýbrž Zarečná. Ani mou hru nezná, ale nenávidí ji!

SORIN (*se směje*): To si vymýšlíš, vážně...

TREPĚV: Má vztek, že tady na té malé scéně bude mít úspěch Zarečná, a ne ona. (*Podívá se na hodinky*) Psychologickou kuriozitou je má matka. Nesporně talentovaná, chytrá, schopná rozplakat se nad knížkou, naučit se celého Někrasova nazpamět, postarat se o nemocné jako anděl; ale zkus pochválit v její přítomnosti Duseovou. No, jen to zkus! Chválit můžeš jenom ji, můžeš o ní psát, můžeš jásat, můžeš být nadšen jejím neobyčejným výkonem v *La dame aux camélias* nebo v *Mámení života*, ale protože tady, na venkově, tenhle opiát není, ona se nudí, a zlobí se a my všichni jsme její nepřátelé, my všichni za to můžem. A je pověřivá, bojí se tři svíček a třináctky. A lakomá. V *Oděse* v bance má sedm miliónů – to vím naprosto jistě. Ale požádej ji o půjčku, a začne plakat.

SORIN: Ty sis vymyslel, že tvá hra se matce nelíbí, a jsi z toho podrážděný – tak je to. Uklidni se, matka tě zbožňuje.

TREPĚV (*otrhává okvětní lístky*): Má mě ráda – nemá mě ráda, má mě ráda – nemá mě ráda, má mě ráda – nemá mě ráda. (*Směje se*) Vidíš, matka mě nemá ráda. A proč taky! Chce se jí žít, milovat, nosit světlé blůzičky, ale mně je pětadvacet a neustále jí připomínám, že už není mladá. Když tu nejsem, tak je ji teprve dvaatřicet, ale v mé přítomnosti třiačtyřicet, a za to mě nenávidí. A taky ví, že neuznávám divadlo. Ona divadlo miluje, zdá se jí, že slouží lidstvu, svatému umění, ale podle mne je současné divadlo prostě rutina a předsudek. Když se zvedá opona a při umělém osvětlení v místnosti se třemi stěnami ty velké talenty, kněží svatého umění, zobrazují, jak lidé jedí, pijí, milují, chodí, jak nosí svá saka, a když se z těch banálních obrázků a frází

snaží vydojit morálku – morálku přízemní, lehce srozumitelnou a užitečnou pro běžnou domácí potřebu, když mi předkládají v tisíci variantě jedno a totéž, jedno a totéž a pořád jedno a totéž – pak utíkám a utíkám, jako Maupassant utíkal před Eiffelovou věží, z jejíž banality div nezešlel.

SORIN: Bez divadla to nejde.

TREPĚV: Potřebujeme nové formy. Nové formy potřebujeme, a když nejsou, tak radši nepotřebujeme vůbec nic. (*Pohlédne na hodinky*) Mám matku rád, moc rád; ale ona žije tak nesmyslně, věčně jezdí s tím spisovatelem, její jméno neustále omílají v novinách – a to mě unavuje. Někdy prostě pocítuju egoismus obyčejného smrtelníka; bývá mi líto, že má matka je známá herečka, a zdá se mi, že kdyby byla obyčejná žena, byl bych šťastnější. Strojdo, jaká situace může být zoufalejší a trapnější: stávalo se, že u ní seděli na návštěvě sami slavní lidé, herci a spisovatelé, a mezi nimi jenom já jsem byl nula a trpěli mě tam jenom proto, že jsem její syn. Kdo jsem? Co jsem? Odešel jsem z třetího ročníku univerzity z důvodů, za něž, jak se říká, redakce nenese odpovědnost, nemám žádné nadání, v kapsě ani pětník, a podle osobního průkazu jsem kyjevský občan. Můj otec totiž byl kyjevský občan, ačkoliv byl taky známý herec. A když mi tedy v matčině salónu všichni ti herci a spisovatelé věnovali svou blahosklonnou pozornost, tak se mi zdálo, že svými pohledy přeměřují, jak velíká jsem nula – dovtípil jsem se a trpěl jsem tím ponížením...

SORIN: Mimochodem: řekni mi, prosím tě, co je to za člověka, ten spisovatel? V něm se člověk nevyzná. Pořád mlčí.

TREPĚV: Je to chytrý, prostý člověk, trošku melanco-

lický, rozumíš. A velmi čestný. Ještě má daleko do čtyřicítky, ale už je slavný, a má, co hrdlo ráčí... Co se týče jeho psaní, tak... jak bych ti to řek? Je to milé, talentované... ale ... po Tolstém nebo Zolovi nedostaneš chuť přečíst si Trigorina.

SORIN: A já mám, chlapče, literáty rád. Kdysi jsem si vášnivě přál dvě věci: chtěl jsem se oženit a chtěl jsem se stát spisovatelem, ale nevyšlo mi ani jedno, ani druhé. Být i malým spisovatelem je koneckonců příjemné.

TREPLEV (*naslouchá*): Slyším kroky... (*Obejme Sorina*) Já bez ní nemůžu žít... I zvuk jejích kroků je překrásný... Já jsem šíleně šťastný.
(*Treplev jde rychle naproti Nině Zarečné, která přichází*)
Čarodějka, má touha...

NINA (*vzrušeně*): Nejdu pozdě... Ovšemže nejdu pozdě...

TREPLEV (*jí líbá ruku*): Ne, ne, ne...

NINA: Celý den jsem měla strach, bylo mi tak hrozně! Bála jsem se, že mě otec nepustí... Ale teď s macechou odjel. Nebe je červené, měsíc už začíná vycházet, a já ženu koně a ženu... (*Směje se*) Ale teď jsem ráda. (*Pevně tiskne Sorinovi ruku*)

SORIN (*se směje*): Oči máte, zdá se, uplakané... Ale, ale! To není dobře!

NINA: To jen tak... Vidíte, že sotva dechu popadám. Za půl hodiny pojedu zpátky, musíme si pospíšet. Ne, ne, to nejde, jenom mě proboha musíte pustit. Otec neví, že jsem tady.

TREPLEV: Vážně, už bychom měli začít. Musíme všechny zavolat.

SORIN: Já pro ně skočím a hotovo. Hned tu budem. (*Jde a zpívá*) „Do Francie dva oficíři...“ (*Ohlédne se*) Jednou jsem takhle začal zpívat a prokurátor mi povídá: „Vy máte, Excellence, hlas velký...“ Potom se zamys-

lel a dodal: „Ale... nesnesitelný.“ (*Směje se a odchází*)
NINA: Otec a jeho žena mě sem nechťejí pouštět. Říkájí, že je tady bohéma... Mají strach, že ze mě bude herečka... A mě to sem táhne, k jezeru, jako rakka... Mám vás plnou hlavu. (*Ohlíží se*)

TREPLEV: Nikdo tu není.

NINA: Mně se zdá, že támhle někdo...

TREPLEV: Nikdo tam není.

(*Políbek*)

NINA: Co je tohle za strom?

TREPLEV: Jilm.

NINA: Proč je tak černý?

TREPLEV: Je už večer, všechny věci zčernají. Nejezděte hned, já vás prosím.

NINA: To nejde.

TREPLEV: A když k vám pojedu já, Nino? Budu celou noc stát v zahradě a dívat se na vaše okno.

NINA: To nejde, uvidí vás hlídač. Trezor si na vás ještě nezvykl a bude štekat.

TREPLEV: Miluji vás.

NINA: Psst.

TREPLEV (*slyší kroky*): Kdo je to? To jste vy, Jakove?

JAKOV (*za pódíem*): Ano.

TREPLEV: Tak na místa! Začneme. Vyšel měsíc?

JAKOV: Ano.

TREPLEV: Máte lih? Máte síru? Když se objeví rudé oči, tak tady musí být cítit síru. (*Nině*) Jděte, všechno je tam připravené. Máte trému?

NINA: Mám. A jakou! Vaše maminka mi nevadí, z ní strach nemám, ale je u vás Trigorin. Před ním se stydím hrát, hrozně. Známý spisovatel. Je mladý?

TREPLEV: Ano.

NINA: Má kouzelné povídky.

TREPLEV (*chladně*): Nevím, já jsem je nečet.

NINA: Ve vaší hře se hraje těžko. Nejsou v ní živé postavy.

TREPLEV: Živé postavy! Nutno zobrazovat život ne takový, jaký je, ani takový, jaký má být, ale takový, jakým se jeví v našich touhách.

NINA: Ve vaší hře je málo děje, je to jenom recitace. I ve hře, podle mého názoru, rozhodně musí být láska...
(*Oba odcházejí za pódium. Vejdou Pavlína a Dorn*)

PAVLÍNA: Padla už rosa. Vraťte se a vemte si galoše.

DORN: Mně je horko.

PAVLÍNA: Nedáváte na sebe pozor. To je umíněnost, jste doktor a velmi dobře víte, že vlhko vám škodí, ale chcete, abych já trpěla. Včera jste schválně seděl celý večer na terase...

DORN (*si notuje*): „Nepovídej, že mláďi tě zničilo.“

PAVLÍNA: Dal jste se tak unést, tak zaníceně jste hovořil s milostivou paní... ani jste necítil, že už je chladno. Přiznejte se, že se vám líbí...

DORN: Mně je pětapadesát.

PAVLÍNA: Nesmysl, pro mužské to není stáří. Jste bezvadně zachovalý a ženám se ještě líbíte.

DORN: Tak co byste ráda?

PAVLÍNA: Před herečkou si všichni sedáte na zadek. A basta!

DORN (*si notuje*): „Jsem znovu před tebou...“ Jestliže ve společnosti mají rádi herce a chovají se k nim jinak než například k obchodníkům, tak je to docela běžná praxe. To je idealismus.

PAVLÍNA: Ženy se do vás vždycky zamilovávaly a věšely se vám na krk. To je taky idealismus?

DORN (*pokrčí rameny*): Tož... Ženy se ke mně chovaly vždycky velmi dobře. Milovaly ve mně především skvělého lékaře. Před deseti patnácti lety, vy se budete pamatovat, jsem byl v celém kraji jediný

slušný porodník. A potom – vždycky jsem byl čestný muž.

PAVLÍNA (*ho chytí za ruku*): Můj drahý!

DORN: Klid. Jdou sem.

(*Přichází Arkadinová zavěšená do Sorina, Trigorin, Šamrajev, Medvěděnko a Máša*)

ŠAMRAJEV: V roce 1873 v Poltavě na trhu hrála báječně. Prostě úchvatně! Kouzelně hrála! A neračte-li také vědět, kde je teď komik Čadín? Ten když hrál Rasplujeva! Něco jedinečného! Lepší než Sadovskij, čestné slovo, velevážená. Kde je teď?

ARKADINOVÁ: Vy se pořád ptáte, co bylo... před potopou. Jak to mám vědět? (*Sedne si*)

ŠAMRAJEV (*si vzdychne*): Pavlík Čadín! Takoví už teď nejsou. Divadlo jde ke dnu, milostpaní! Dřív jsme vidali mohutné duby, ale teď vidíme jenom samé pařezy.

DORN: Skvělých talentů je teď málo, to je pravda, ale v průměru stojí dnes herectví mnohem výš.

ŠAMRAJEV: Nemohu s vámi souhlasit. Ostatně, to je věc vkusu. De gustibus aut bene, aut nihil.

(*Treplev vychází zpoza pódia*)

ARKADINOVÁ (*Treplevovi*): Můj milý synu, kdypak to začne?

TREPLEV: Za moment. Prosím vás, trpělivost!

ARKADINOVÁ (*recituje z Hamleta*): „Můj synu! Nutíš mě hledět na dno vlastní duše, kde se to černá skvrnami. Těch už se nezbavím.“

TREPLEV (*z Hamleta*): „Jak jen můžete žít v páchnoucím loži neřesti a hříchu a oplzle se milovat jak v chlivě.“
(*Za pódium se ozve trubka*)

Panstvo, začátek! Prosím o pozornost!

(*Pauza*)

Začínám. (*Zaklepe hlávkou a mluví nahlas*) Ó, vy úcty-

hodné staré stíny, které létáte v nočním čase nad tímto jezerem, uspěte nás, aby se nám zdálo to, co bude za dvě stě tisíc let.

SORIN: Za dvě stě tisíc let nebude nic.

TREPLEV: Tak ať nám tedy zobrazí to nic.

ARKADINOVÁ: Tak ať. My spíme.

(Opona jde nahoru; odhalí se pohled na jezero; nízko na nebi je měsíc a odráží se ve vodě; na velkém kameni sedí Nina Zarečná, celá v bílém)

NINA: Lidé, lvi, orli a křepelky, parohatí jeleni, husy, pavouci, mlčenlivé ryby přebývající ve vodách, mořské hvězdičky i vy, které nebylo možné spatřit pouhým okem – krátce: všechny životy, všechny životy, všechny životy dovršily svůj smutný osud v kruhu a zhasly; už tisíce let země nenosí žádnou živou bytost a nešťastný měsíc zbytečně rozsvěcí svou lucernu. Na loukách se už neprobouzejí s křikem jeřábi, a nejsou slyšet chroustí v korunách lip. Chladno, chladno, chladno, pusto, pusto, pusto, úzko, úzko, úzko.

(Pauza)

Těla živých bytostí zmizela v prachu a věčná hmota je proměnila v kamení, ve vodu, v oblaka, a všechny jejich duše se spojily. Kolektivní světová duše – to jsem já... já... Ve mně je duše Alexandra Velikého, Caesara, Shakespeara, Napoleona i té poslední pijavky. Ve mně se spojilo vědomí lidí s instinkty zvířat a já pamatuji všechno, všechno, všechno a každý život prožívám sama v sobě znovu.

(Objevují se bahenní ohýnky)

ARKADINOVÁ *(tiše)*: To je nějaké dekadentní.

TREPLEV *(prosebně a s výčtkou)*: Mamí!

NINA: Jsem sama. Jednou za sto let otvírám ústa, abych mluvila, a můj hlas zní v prázdnostě sklíčeně, a ni-

kdo ho neslyší... Ani vy, bledé ohýnky, mě neslyšíte... K ránu se rodíte z bažin a bloudíte až do svítání, ale bez myšlenky, bez vůle, bez mihotání života. Otec věčné hmoty, ďábel – ze strachu, aby ve vás nevznikl život – vám každým okamžikem, jako v kamenech a ve vodě, mění atomy, takže se neustále proměňujete. Ve vesmíru je stálý a neměnný jedině duch.

(Pauza)

Jako zajatec, hrozený do prázdné hluboké studny, nevím, co mě čeká a kde jsem. Vím jenom to, že v úporném a krutém boji s ďáblem, prazákladem materiálních sil, je mi souzeno zvítězit a potom se hmota a duch spojí v překrásné harmonii a zavládne vesmírná vůle. Ale stane se to teprve tenkrát, až se po dlouhé, nesmírně dlouhé řadě tisíciletí změní měsíc, jasný Sirius a celá země v prach... A do té doby hrůza, hrůza...

(Pauza; na pozadí jezera se objeví dva rudé body)

Hle, můj mocný protivník se blíží – ďábel. Vidím jeho hrozné, šarlatové oči...

ARKADINOVÁ: Je tu cítit síra. To tak má být?

TREPLEV: Ano.

ARKADINOVÁ *(se směje)*: Ano, to je efekt.

TREPLEV: Mamí!

NINA: Nudí se sám...

PAVLÍNA *(Dornovi)*: Sundal jste si klobouk. Nasadte si ho, nebo nastydnete!

ARKADINOVÁ: Doktor smekl před ďáblem, otcem věčné hmoty.

TREPLEV *(vychučne, nahlas)*: Konec hry! Dost! Oponu!

ARKADINOVÁ: Co se zlobíš, prosím tě?

TREPLEV: Dost! Oponu! Spusťte oponu! *(Dupne si)* Oponu!

(Opona jde dolů)

Pardon! Já jsem si neuvědomil, že psát hry a hrát na jevišti mohou pouze nemnozí vyvolení. Já jsem porušil monopol! Mně... Já... *(Chce ještě něco říct, ale mávne rukou a odejde)*

ARKADINOVÁ: Co je mu?

SORIN: Irino, takhle se chovat k mladistvé ctižádosti, děvenko, to nejde.

ARKADINOVÁ: Co jsem, prosím tě, řekla?

SORIN: Urazilas ho.

ARKADINOVÁ: On sám upozorňoval, že je to žert, a já se chovala k jeho hře jako k žertu.

SORIN: A přece...

ARKADINOVÁ: Teď vyšlo najevo, že napsal veliké dílo. To mě podržte! To znamená, že nezorganizoval tohle představení a nenasmrděl tady sírou ze žertu, ale pro demonstraci... On nám chtěl ukázat, jak je třeba psát a co je třeba hrát. No, to už je nuda, koneckonců. Ty věčné výpady proti mně a jízlivosti, jak chcete, ale to by otráвило každého. Je to svěhlavý ješitný kluk.

SORIN: Chtěl ti způsobit potěšení.

ARKADINOVÁ: Ano? Nicméně si nevybral nějakou obyčejnou hru, ale donutil nás poslouchat ten dekadentní blábol. Abych nezkazila žert, jsem ochotná poslouchat třeba blábol, ale vždyť to má být vyhlášení nových forem, nové éry v umění. A podle mne to žádné nové formy nejsou, ale prostě špatná povaha.

TRIGORIN: Každý píše tak, jak chce a jak může.

ARKADINOVÁ: Ať si píše, jak chce a jak může, ale ať mě nechá na pokoji.

DORN: Jupiter, ty se hněváš...

ARKADINOVÁ: Nejsem Jupiter, ale žena. *(Zapálí si cigaretu)* Já se nehněvám, mě jenom mrzí, že mladý muž

tráví čas tak nudně. Já jsem ho nechtěla urazit.

MEDVĚDĚNKO: Nikdo nemá důvod oddělovat ducha od hmoty, protože možná že sám duch je souhrn hmotných atomů. *(Živě, Trigorinovi)* A víte, že by stálo za to, popsat ve hře a potom sehrát na jevišti, jak žije našinec – učitel?! Těžký, těžký má život!

ARKADINOVÁ: To máte pravdu, ale nebudeme mluvit ani o hrách, ani o atomech. Je nádherný večer! Slyšíte, panstvo, někde se zpívá?! *(Naslouchá)* Jak pěkně!

PAVLÍNA: To je na druhém břehu.

(Pauza)

ARKADINOVÁ *(Trigorinovi)*: Sedněte si ke mně. Před deseti patnácti lety tady u jezera hrála hudba a nepřetržitě se zpívalo téměř každou noc. Tady na břehu je šest takových panství. Pamatuju smích, hluk, střelbu – a těch milostných vztahů... Jeune premier a idol všech těch šestí panství byl tenkrát, doporučuji vaši přízni *(Ukazuje na Dorna)*, doktor Dorn. I teď je okouzující, jenže tenkrát byl neodolatelný. Ale začíná mě trápit svědomí. Za co jsem urazila svého nešťastného chlapečka? Jsem rozrušená. *(Nahlas)* Kosťo! Synáčku! Kosťo!

MAŠA: Půjdu ho najít.

ARKADINOVÁ: Prosím vás, miláčku.

MAŠA: Haló, Konstantine... Haló... *(Odchází)*

NINA *(vychází zpoza pódia)*: Pokračování zřejmě nebude, takže můžu ven. Dobrý večer! *(Líbá Arkadinovou a Pavlínu)*

SORIN: Bravo! Bravo!

ARKADINOVÁ: Bravo! Bravo! Hleděli jsme na vás se zalíbením. S takovým exteriérem, s tak nádherným hlasem je přímo hřích zůstat na vesnici. Vy musíte mít talent. Slyšíte? Jste povinna jít k divadlu.

NINA: Je to můj sen! *(Vzdychne)* Ale nikdy se nesplní.

ARKADINOVÁ: Kdoví? Dovolte, abych vám představila Borise Trigorina.

NINA: Moc mě těší... *(Je v rozpacích)* Já vás vždycky čtu...

ARKADINOVÁ *(jí usadí vedle sebe)*: Nebudte v rozpacích, má milá. Je slavný, ale má prostou duši. Vidíte, sám upadl do rozpaků.

DORN: Myslím, že teď už se může opona zvednout, jde z ní strach.

ŠAMRAJEV *(nahlas)*: Jakove, zvedni oponu, chlapče!
(Opona se zvedá)

NINA *(Trigorinovi)*: Je to divná hra, nemám pravdu?

TRIGORIN: Nic jsem nepochopil. Ale s potěšením jsem se díval. Hrála jste tak upřímně. A výprava byla překrásná.

(Pauza)

V tom jezeře musí být hodně ryb.

NINA: Ano.

TRIGORIN: Rád chytám ryby. Neznám větší požitek, než když sedím k večeru na břehu a dívám se na splávek.

NINA: Ale já myslím, že pro toho, kdo zakusil požitek z tvorby, už všechny ostatní požitky neexistují.

ARKADINOVÁ *(se směje)*: To neříkejte. Když ho někdo chválí, tak by se nejradši propadl.

ŠAMRAJEV: Vzpomínám si, jak jednou v Moskvě v operním divadle zazpíval slavný Silva dolní C. A zrovna tehdy, jako naschvál, seděl na galerii náš kostelní zpěvák, basista, a najednou, představte si náš úžas, slyšíme z galerie: „Bravo, Silvo!“ – o celou oktávu níž...

Takhle *(Hlubokým basem)*: Bravo, Silvo. Divadlu se zatajil dech.

(Pauza)

DORN: Letěl tudy tichý anděl.

NINA: A já bych šla. Sbohem.

ARKADINOVÁ: Kam? Kam tak brzy? Nepustíme vás.

NINA: Čeká mě otec.

ARKADINOVÁ: Ten ale je, vážně.

(Libájl se)

No, co se dá dělat. Škoda, škoda, že vás musíme pustit.

NINA: Kdybyste věděli, jak je to těžké – odjet!

ARKADINOVÁ: Někdo by vás měl doprovodit, moje holčičko.

NINA *(se lekne)*: Ne, ne!

SORIN *(prosebně)*: Zůstaňte tady!

NINA: Nemůžu.

SORIN: Zůstaňte aspoň hodinku a hotovo. No co, vážně...

NINA *(přemýšlí, se slzami v hlase)*: Nejde to! *(Stiskne Sorinovi ruku a rychle odchází)*

ARKADINOVÁ: Je to v podstatě nešťastná holka. Její nebožka matka prý odkázala celé své obrovské jmění svému muži, celé do posledního halíře, a teď to děvče zůstalo s prázdnýma rukama, protože její otec už všechno odkázal své druhé ženě. To je hrozné!

DORN: Jo, její tatíček je pořádný dobytek, abychom k němu byli naprosto spravedliví.

SORIN *(si mne promrzlé ruce)*: Půjdeme taky, panstvo. Začíná být vlhko. Bolí mě nohy.

ARKADINOVÁ: Máš je jak dřevěné, sotva jdou. No, pojďme, dědku nešťastná. *(Vezme ho pod paži)*

ŠAMRAJEV *(nabízí rámě Pavlíně)*: Madam?

SORIN: Slyším, že zas vyje pes. *(Šamrajevovi)* Buďte tak laskav, pane správče, nařídte, ať ho odvážou.

ŠAMRAJEV: To nejde, milostpane, zloději by mi mohli vlézt do sýpky. Mám tam proso. *(Medvěděnkovi, který jde vedle něho)* Ano, o celou oktávu níž: „Bravo, Sil-

vo!" A nebyl to operní, ale obyčejný kostelní zpěvák.
MEDVĚDĚNKO: A jakou gáží dostává kostelní zpěvák?
(*Všichni kromě Dorna odcházejí*)
DORN (*sám*): Nevím, ale buď ničemu nerozumím, nebo jsem se zbláznil, protože ta hra se mi líbila. Něco v ní je. Když ta dívka mluvila o osamělosti a potom, když se objevily ty ďáblový rudé oči, mně se vzrušením třáslý ruce. Je to svěží, naivní... Zdá se mi, že támhle jde. Chtěl bych mu o tom říct něco pěkného.
TREPLEV (*vejde*): Už tu nikdo není.
DORN: Já jsem tady.
TREPLEV: Mášenka mě hledá po celém parku. Nesitelné stvoření.
DORN: Víte, Konstantine, mně se vaše hra mimořádně líbila. Je taková divná, a konec jsem vlastně neslyšel, ale přesto působí neobyčejně silným dojmem. Člověče, vy máte talent, měl byste pokračovat.
(*Treplev mu pevně stiskne ruku a prudce ho obejmě*)
Pomalu! Jste nervózní, máte slzy v očích... Co chci říct? Vy jste zvolil syžet z oblasti abstraktních idejí. Tak je to správné, protože umělecké dílo musí nutně vyjadřovat nějakou velkou myšlenku. Jenom to je krásné, co je seriózní. Vy jste bledý!
TREPLEV: Tak říkáte – pokračovat?
DORN: Ano... Ale musíte zobrazovat pouze věci závažné a věčné. Víte, že jsem prožil život mnohostranně a vkusně, já jsem spokojen, ale kdybych mohl okusit ten zápal, který mají umělci v okamžiku tvorby, tak se mi zdá, že bych pohrdal svou fyzickou existencí a vším, co je této existenci vlastní, a odlétal bych od země trochu do výšky.
TREPLEV: Pardon, kde je Zarečná?
DORN: A ještě tohle: v díle musí být jasná, určitá myš-

lenka. Musíte vědět, proč píšete, jinak – půjdete-li po té malebné cestě bez určitého cíle – zabloudíte a váš talent vás zahubí.
TREPLEV (*netrpělivě*): Kde je Zarečná?
DORN: Odjela domů.
TREPLEV (*zoufale*): Co mám dělat? Chci ji vidět... Musím ji vidět... Já pojedu...
(*Vejde Máša*)
DORN (*Treplevovi*): Uklidněte se, příteli.
TREPLEV: Přesto pojedu. Musím jet.
MÁŠA: Konstantine, jděte domů. Čeká vás vaše maminka. Je rozrušená.
TREPLEV: Řekněte jí, že jsem odjel. A prosím vás všechny, abyste mě nechali na pokoji! Nechte mě! Nechodte za mnou!
DORN: Ale, ale, ale, chlapče... takhle to nejde... To není slušné.
TREPLEV (*se slzami v hlase*): Promiňte, doktore, děkuju... (*Odchází*)
DORN (*ozdychne*): Mláď, mláď!
MÁŠA: Když už se neví, co říct, tak se říká: Mláď, mláď... (*Šnupe tabák*)
DORN (*jí vezme tabatěrku a zahodí ji do křoví*): To je hnusné!
(*Pauza*)
Myslím, že hrají loto. Pojdme.
MÁŠA: Počkejte.
DORN: Co?
MÁŠA: Chci ještě jednou říct... Mám chuť si promluvit... (*Vzrušeně*) Nemám ráda svého otce... ale vy jste mi blízký. Nevím proč, ale cítím to celým srdcem, že jste mi blízký... Pomozte, nebo udělám hloupost, vysměju se svému životu, zkazím si ho... Nemůžu dál...
DORN: Co? V čem pomoci?

MÁŠA: Trápím se. Nikdo, nikdo neví o mém trápení.

(Položí si hlavu na jeho hrud') Miluju Konstantina.

DORN: Všichni jsou nervózní! Všichni jsou nervózní!

A tolik lásky je všude. Ó, čarodějovo jezero! *(Něžně)*

Ale co můžu dělat, dítě moje? Co? Co?

Opona

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Hřiště na kriket. V hloubce jeviště je napravo dům s velkou terasou, nalevo je vidět jezero, v jehož hladině se odráží slunce. Záhony květin. Je poledne. Vedro.

(Na kraji jeviště sedí ve stínu staré lípy na lavičce Arkadinová, Dorn a Máša. Dornovi na kolenou leží otevřená kniha)

ARKADINOVÁ *(Máše)*: Pojdte si stoupnout.

(Obě vstanou)

Stoupněte si vedle mne. Vám je dvaadvacet a mě téměř dvakrát tolik. Doktore, kdo z nás dvou vypadá mladší.

DORN: Vy, samozřejmě.

ARKADINOVÁ: Tak... A proč? Protože pracuju, protože mám cit, žiju v neustálém shonu, ale vy sedíte pořád na jednom místě a nežíjete... Já mám jedno pravidlo: nemyslím na budoucnost. Nikdy nepřemýšlím ani o stáří, ani o smrti. Co nás čeká, to nás nemine.

MÁŠA: A já mám takový pocit, jako že jsem se narodila už děsně dávno: táhnu svůj život za sebou jako nekonečný závoj... A často nemám chuť žít. *(Sedne si)* Samozřejmě, to všechno jsou hlouposti. Člověk se musí vzpamatovat, shodit to všechno ze sebe.

DORN *(si tiše notuje)*: „Povězte jí, květy mé...“

ARKADINOVÁ: A potom jsem korektní jako Angličanka.

Nepovoluju si, má milá, a vždycky jsem oblečená a učesaná, jak se říká, comme il faut. Abych si dovolila vyjít z domu, třeba takhle do parku, jenom v jupce nebo neučesaná? Nikdy! Proto jsem zachovalá, protože jsem nikdy nebyla cuchta, nelajdačila jsem, jako některé... *(Založí si ruce v bok a prochází se po jevišti)* Prosim – jako broskvička. Můžu hrát třeba patnáctiletou dívenku.

DORN: No, já přece jenom budu pokračovat. *(Bere knihu)* Zůstali jsme u obchodníka a u krys...

ARKADINOVÁ: U krys. Čtete. *(Sedne si)* Ostatně, půjčte mi to, já budu číst. Jsem na řadě. *(Vezme knihu a hledá v ní očima)* U krys... Tady to je... *(Čte)* „A je jasné, že rozmazlovat spisovatele románů a poutat je k sobě, je pro lidi stejně nebezpečné jako pro obchodníka chovat krysy ve svých skladech. Přesto je však mají v lásce. A tedy, když si žena vybere spisovatele, kterého chce získat, obkličí ho komplimenty, laskavostmi a vychází mu vstříc...“ No, to snad Francouzi, ale na nás to nesedí, my nemáme žádný program. U nás je žena obvykle, dřív než se rozhodne spisovatele získat, sama zamilovaná až po uši, to mi tedy promiňte. Nemusíme chodit daleko; vezměte třeba mě a Trigorina...

(Vejde Sorin, opírá se o hůl, a vedle něho Nina; Medvěděnko za nimi tlačí prázdné křeslo)

SORIN *(tónem, jakým se mazlíme s dětmi)*: Ano? Máme radost? Jsme dneska koneckonců veselí, že? *(Arkadinové)* Máme radost! Otec a macecha odjeli do Tvěří a my máme teď celé tři dny svobodu.

NINA *(si sedne vedle Arkadinové a obejmě ji)*: Jsem šťastná! Patřím teď jen vám!

SORIN *(si sedá do svého křesla)*: Dneska jste krásná.

ARKADINOVÁ: Vystrojená, pěkná... Za to vás mám rá-

da. *(Líbá Ninu)* No, nesmíme ji moc chválit, nebo to zakřiknem. Kde je Trigorin?

NINA: Chytá ryby na koupališti.

ARKADINOVÁ: Že ho to baví! *(Chce pokračovat v čtení)*

NINA: Co to máte?

ARKADINOVÁ: Maupassanta U vody, drahoušku. *(Přečte si několik řádek pro sebe)* No, dál je to nezajímavé a není to pravda. *(Zavře knihu)* Nejsem ve své kůži. Prosim vás, co je to s mým synem? Proč je tak nudný a odměřený. Celý den tráví u jezera a já ho skoro nevidím.

MÁŠA: Není mu lehký na duši. *(Nině, nesměle)* Prosim vás, zarecitujte něco z jeho hry!

NINA *(pokrčí rameny)*: Chcete? Je to tak nezajímavé!

MÁŠA *(zadržuje nadšení)*: Když sám něco recituje, tak mu oči planou a v obličejí zbledne. Má nádherný smutný hlas a způsobí jako básník.

(Je slyšet, jak Sorin chrápe)

DORN: Dobrou noc.

ARKADINOVÁ: Petře!

SORIN: Hm?

ARKADINOVÁ: Ty spíš?

SORIN: Naprosto ne.

(Pauza)

ARKADINOVÁ: Neléčíš se a to není dobře, bratře.

SORIN: Já bych se léčil rád, ale doktor nechce.

DORN: Léčit se v šedesáti letech!

SORIN: I v šedesáti letech chce člověk žít!

DORN *(mrzutě)*: Ach jo! Tak si vezte valeriánské kapky.

ARKADINOVÁ: Mně se zdá, že by mu udělalo dobře, kdyby jel někam do lázní.

DORN: No co? Dá se jet do lázní. Dá se taky nejít.

ARKADINOVÁ: Jak tomu mám rozumět?

DORN: Čemu chcete rozumět? Všechno je jasné.

(Pauza)

MEDVĚDĚNKO: Pan Sorin by měl přestat kouřit.

SORIN: Hlouposti.

DORN: To nejsou hlouposti. Vodka a tabák zbavují člověka osobnosti. Po doutníku nebo skleničce vodky už nejste Petr Sorin, ale Petr Sorin plus ještě někdo; vaše já se ztrácí a začínáte mít k sobě vztah jako ke třetí osobě – on.

SORIN (*se směje*): Vám se to mluví. Vy jste si užil, svého času, ale já? Sloužil jsem dvacet osm let u soudu, ale dosud jsem nežil, nic jsem nezakusil, koneckonců, a – pochopitelná věc – mám strašnou chuť si něco užít. Vy jste sytý a lhostejný, a proto máte sklon k filozofování, ale já chci žít, a proto piju k obědu bílé víno, kouřím doutníky, a hotovo. Tak je to, panstvo.

DORN: Člověk musí mít k životu seriózní vztah, ale léčí se v šedesáti, litovat, že jste v mládí nic neužil, to je, s prominutím, lehkomyšlnost.

MÁŠA (*vstane*): Je zřejmě čas k obědu. (*Odchází línou, ochablou chůzí*) Přeseděla jsem si nohu... (*Odejde*)

DORN: Půjde a před obědem si dá dvě vodky.

SORIN: Je v životě nešťastná, chudinka.

DORN: Řečičky, Vaše Excellence.

SORIN: Mluvíte jako člověk, který má, co hrdlo ráčí.

ARKADINOVÁ: Ach, co může být nudnější než takhle mílá vesnická nuda: Horko, klid, nikdo nic nedělá a všichni filozofují... Je s vámi dobře, přátelé, je příjemné vás poslouchat, ale... sedět v hotelovém pokoji a učit se roli je mnohem lepší!

NINA (*nadšeně*): Výborně! Já vás chápu.

SORIN: Ovšemže je to v městě lepší. Sedíš si ve své pracovně, tajemník nepustí nikoho, kdo není ohlášen, máš telefon... na ulici jsou drožky a hotovo...

DORN (*si prozpěvuje*): „Povězte jí, květy mé...“

(*Vejde Šamrajev, za ním Pavlína*)

ŠAMRAJEV: Tady jsou naši. Dobrý den! (*Líbá ruku Arkadinové, potom Nině*) Jsem velmi rád, že vás vidím v tak dobrém zdraví. (*Arkadinové*) Žena říká, že se dneska chystáte jet do města. Je to pravda?

ARKADINOVÁ: Ano, chystáme se.

ŠAMRAJEV: Hm... To je báječné, ale čím chcete jet, velevážená? Dneska svážíme žito, všichni jsou na poli. A dovozte, abych se zeptal, jaké chcete koně?

ARKADINOVÁ: Jaké? Jak to mám vědět – jaké!

SORIN: Máme přece kočárové.

ŠAMRAJEV (*rozčileně*): Kočárové? A kde vezmu chomouty? Kde vezmu chomouty? To je něco nevidaného! Nad tím zůstává rozum stát! Velevážená! Promiňte, v hluboké úctě se skláním před vaším talentem, jsem ochoten obětovat vám deset let života, ale koně vám dát nemůžu!

ARKADINOVÁ: A co když musím jet? To já nechápu!

ŠAMRAJEV: Velevážená! Vy nevíte, co znamená hospodářství.

ARKADINOVÁ (*vybuchne*): To už znám nazpaměť! V tom případě hned dnes odjíždím do Moskvy. Najměte pro mě koně ve vesnici, nebo odejdu na nádraží pěšky!

ŠAMRAJEV (*vybuchne*): V tom případě dávám výpověď! Hledejte si jiného správce! (*Odejde*)

ARKADINOVÁ: To se opakuje každé léto, každé léto mě tady uráží! Už sem víckrát ani nepáchnu! (*Arkadinová odchází směrem ke koupališti; za chvíli je vidět, že jde do domu, za ní jde Trigorin s udicemi a vědrem*)

SORIN (*vybuchne*): Sprosfáctví! To už přestává všechno! Mám toho po krk, a hotovo. Okamžitě ať sem přivedou všechny koně!

NINA (*Pavlině*): Odřeknout paní Arkadinové, slavné herečce! Copak každičké její přání, dokonce vrtoch, není důležitější než vaše hospodářství? Je to neuvěřitelné!

PAVLÍNA (*zoufale*): Co můžu dělat? Vžijte se do mé situace: co můžu dělat?

SORIN (*Nině*): Pojdme za sestrou... Budem ji všichni na kolenu prosit, aby tady zůstala. Nemám pravdu? (*Dívá se směrem, kam odešel Šamrajev*) Nesnesitelný chlap! Despota!

NINA (*mu zabráňuje vstát*): Sedte, sedte... Dovezeme vás...

(*Nina a Medvěděnko tlačí křeslo*)

Jak je to všechno hrozné!

SORIN: Ano, ano, je to hrozné... Ale on vezme tu výpověď zpátky, hned s ním promluví.

(*Odcházejí; zůstanou jenom Dorn a Pavlína*)

DORN: S lidmi je nuda. V podstatě by se měl váš muž odsud prostě vyhnat, ale skončí to tím, že ta stará bačkora Sorin a jeho sestra se mu budou omlouvat. Uvidíte!

PAVLÍNA: Poslal na pole i kočárové koně. Tyhle různé jsou každý den. Kdybyste věděl, jak mě to rozčiluje! Jsem z toho nemocná; no prosím, chvěju se... Nesnáším jeho hrubost. (*Prosebně*) Jevgeniji, drahý, milovaný, vemte mě k sobě... Náš čas se krátí, už nejsme mladí, tak ať se aspoň na konci života nemusíme schovávat, nemusíme lhát...

(*Pauza*)

DORN: Mně je pětapadesát, už je pozdě měnit celý život.

PAVLÍNA: Víím, že říkáte ne, protože tu jsou ženy, které vám jsou taky blízké. Vzít k sobě všechny, to se nedá. Chápu. Promiňte, otravuju vás.

(*Nina se objeví v blízkosti domu, trhá květiny*)

DORN: Ne, to nic.

PAVLÍNA: Trápí mě žárlivost. Jste doktor, nemůžete se samozřejmě vyhýbat ženám. To chápu...

DORN (*Nině, která se blíží*): Co se tam děje?

NINA: Paní Arkadinová pláče a pan Sorin dostal astmatický záchvat.

DORN (*vstane*): To abych jim oběma dal valeriánské kapky...

NINA (*mu podává květiny*): Prosim!

DORN: Merci bien. (*Ide k domu*)

PAVLÍNA (*jde s ním*): Takové rozkošné květiny! (*V blízkosti domu tlumeným hlasem*) Dejte mi ty květiny! Dejte mi ty květiny!

(*Když je dostane, trhá je a zahodí; oba vejdou do domu*)

NINA (*sama*): Jak je to zvláštní vidět, že slavná herečka pláče a k tomu ještě z tak hloupého důvodu! A není to podivné, že slavný spisovatel, miláček veřejnosti, o kterém píšou ve všech novinách, jehož fotky prodávají a díla překládají do cizích jazyků, celý den chytá ryby a má radost, když chytí dva tlouště? Myslela jsem si, že známí lidé jsou hrdí, nepřístupní, že pohrdají davem a že svou slávou a leskem svého jména se mu mstí za to, že dav si nejvíc váží dobrého původu a peněz. Ale oni pláčou, chytají ryby, hrají karty, smějí se a zlobí se jako všichni ostatní...

TREPLEV (*bez klobouku, s puškou a zastřeleným rackem*): Vy jste tu sama?

NINA: Sama.

(*Treplev klade k jejím nohám racka*)

Co je?

TREPLEV: Byl jsem dnes ničema a zabil jsem toho racka. Kladu ho k vašim nohám.

NINA: Co je s vámi? (*Zvedne racka a hledí na něj*)

TREPLEV (*po pauze*): Brzy se stejným způsobem zabiju sám.

NINA: Já vás nepoznávám.

TREPLEV: Ano, ale nejdřív jsem nemohl poznat já vás. Váš vztah ke mně se změnil, váš pohled je chladný, má přítomnost vás obtěžuje.

NINA: V posledním čase jste podrážděný, vyjadřujete se tak nejasně, prostřednictvím jakýchsi symbolů. Ten racek je asi taky symbol, ale promiňte, nerozumím tomu... (*Položí racka na lavičku*) Jsem moc jednoduchá a nechápu vás.

TREPLEV: Začalo to ten večer, kdy tak hloupě propadla má hra. Neúspěch ženy neodpouštějí. Všechno jsem spálil, všechno do posledního papíru. Kdybyste jen tušila, jak jsem nešťastný! Ochladla jste ke mně, to je neuvěřitelná hrůza, zrovna jako bych se probudil a viděl, že tady to jezero najednou vyschlo nebo se vsáкло do země. Řekla jste, že jste moc jednoduchá a nechápete mě. Bože, co je tu k pochopení?! Hra se vám nelíbila, mým elánem pohrdáte, máte mě za tuctového a bezvýznamného, jakých je mnoho... (*Dupne si*) Jak dobře to chápu, jak dobře! Mám v mozku přímo hřeb, ať je proklet spolu s mou ctižádostí, která mi jen pije krev... (*Uvidí Trigorina, který jde a čte knížku*) Táhle jde opravdový talent; jako Hamlet, taky s knížkou. (*Poskleskuje se*) „Slova, slova, slova...“ Slunce se k vám ještě nepřiblížilo, ale vy už se usmíváte, váš pohled roztál v jeho paprscích. Nebudu vám překážet. (*Rychle odchází*)

TRIGORIN (*si zapisuje do zápisníku*): Šnupe tabák a pije vodku... Chodí vždycky v černém. Miluje ji učitel...

NINA: Dobrý den!

TRIGORIN: Dobrý den! Okolnosti se sešly tak neočekávaně, že asi dneska odjedeme. My dva se už sotva někdy uvidíme. Nesetkávám se často s mladými dívkami, mladými a zajímavými, už jsem to zapomněl a nemůžu si jasně představit, jak se cítí v osmnácti devatenácti letech, a proto jsou v mých povídkách mladá dívky obyčejně nepravdivé. Chtěl bych být aspoň hodinku na vašem místě, abych poznal, co si myslíte a vůbec, co jste zač.

NINA: A já bych zas chtěla být na vašem místě.

TRIGORIN: Proč?

NINA: Abych poznala, jak se cítí slavný talentovaný spisovatel. Jak se cítí člověk, když je slavný? Jak vy pocítujete to, že jste slavný?

TRIGORIN: Jak? Zřejmě nijak. Nikdy jsem o tom nepřemýšlel. (*Zamyslí se*) Jedno z dvojího: buď zveličujete mou slávu, nebo ji vůbec nijak nepocítuji.

NINA: A když o sobě čtete v novinách?

TRIGORIN: Když mě chválí, je to příjemné, a když nadávají, tak potom dva dny do mne nic není.

NINA: To je báječný život! Kdybyste věděl, jak vám závidím! Lidé mají různý osud. Jedni živoří, tak nudně a bezvýznamně, všichni jsou stejní, všichni jsou nešťastní, zatímco druhým, jako například vám – jste jeden z miliónů – připadl život zajímavý, krásný, plný významu... Jste šťastný...

TRIGORIN: Já? (*Křčí rameny*) Hm... Mluvíte o slávě, o štěstí, i o jakémsi krásném, zajímavém životě, ale pro mne jsou všechna ta pěkná slova, promiňte, to též co marmeláda, kterou nikdy nejím. Jste moc mladá a moc hodná.

NINA: Vy máte překrásný život!

TRIGORIN: A co je na něm krásného? (*Pohlédne na ho-*

dinky) Já teď musím jít a psát. Promiňte, nemám čas... (*Směje se*) Vy jste, jak se říká, brnkla na mou nejzamilovanější strunu a já začínám být rozrušený a trochu se zlobím. No tak, pojďte, promluvíme si. Budeme mluvit o mém krásném, báječném životě... Kde začnem? (*Chvilku přemýšlí*) Jsou utkvělé představy, kdy člověk ve dne v noci přemýšlí například o měsíci. Já mám taky takový svůj měsíc. Ve dne v noci mě zmáhá jedna utkvělá myšlenka: musím psát, musím psát, musím... Sotva dopíšu povídku, tak bůhvíproč musím psát druhou, potom třetí, potom čtvrtou... Píšu nepřetržitě, jak na pokračování, a jinak nemůžu. Co je na tom krásného a báječného, ptám se vás? To je pekelný život! Jsem s vámi, jsem vzrušen, a zatím každým okamžikem myslím na to, že mě čeká rozepsaná povídka. Vidím mrak, který se podobá klavíru. Říkám si: budu muset použít někde v povídce, že po obloze táhl mrak podobný klavíru. Ve vzduchu je cítit vanilka. Rychle si zapisuju za uši: přesládlá vůně, květina vdov, připomenout si líčení letního večera. Všimám si u vás i u sebe každé věty a každého slova a snažím se rychle ty věty a slova zavřít do svého literárního skladiště: třeba se jednou budou hodit! Když skončím práci, běžím do divadla nebo jdu chytat ryby; tady bych si mohl odpocínout, zapomenout na všechno, ale ne, v hlavě už se mi převahuje těžká litinová koule – nový námět, a už mě to táhne ke stolu a musím zas rychle psát a psát. A tak je tomu vždycky, vždycky, sám před sebou nemám klid a cítím, že dávám napospas vlastní život, že kvůli medu, který kdesi někomu dávám, sbírám pyl z nejlepších svých květů, trhám ty květy a šlapu po jejich kořenech. Copak nejsem blá-

zen? Copak se mi známí ke mně chovají jako ke zdravému člověku? „Copak píšete? Čím nám uděláte radost?“ Jedno a totéž, jedno a totéž, a mně se zdá, že ta pozornost, pochvaly, nadšení, že je to všechno podvod, že mi známí nalhávají jak nemocnému, a někdy mám strach, že se každou chvíli ke mně zezadu příkradou, chytanou mě a povevou do blázince. A tenkrát, když jsem byl mladý, v nejlepších letech, když jsem začínal, tenkrát mé psaní bylo nepřetržité utrpení. Začínající spisovatel, zvlášť když nemá štěstí, si připadá těžkopádný, nešikovný a zbytečný, nervy má napjaté, je podrážděný; věčně se motá kolem lidí, kteří mají s literaturou a uměním něco společného, je zneuznaný, nikdo si ho nevšímá, má strach dívat se přímo a směle lidem do očí, jako vášnivý hráč, který nemá peníze. Nenáviděl jsem svého čtenáře, ale bůhvíproč jsem si ho představoval jako nedůvěřivého nepřítele. Bál jsem se publika, bylo hrozné, a když se měla hrát nějaká má nová hra, tak se mi pokaždé zdálo, že bruneti jsou nepřátelsky naladěni, zatímco blondýni jsou chladně lhostejní. To bylo peklo! To bylo utrpení!

NINA: Promiňte, ale copak tvůrčí zápal a samotný proces tvorby vám nepřináší šťastné chvíle?

TRIGORIN: Ano. Když píšu, je to příjemné. A dělat korektury taky, ale... sotva to vyjde tiskem, tak to nesaším, a už vidím, že tohle není to, chyba, to jsem vůbec neměl psát, a mrzí mě to, a je mi hnusně... (*Směje se*) A publikum: „Ano, je to milé, talentované... Milé, ale do Tolstého to má daleko.“ Nebo: „Překrásná věc, ale Otcové a děti od Turgeněva jsou lepší.“ A tak všechno bude jenom milé a talentované, víc ne, a když umřu a známí půjdou ko-

lem mého hrobu, tak řeknou: „Zde leží Trigorin. Byl to dobrý spisovatel, ale psal hůř než Turgeněv.“

NINA: Promiňte, ale já vám nerozumím, já to odmítám.

Vás prostě rozmazlil úspěch.

TRIGORIN: Jaký úspěch? Nikdy se mi nelíbilo to, co píšu. Jako spisovatel se nemám rád. Nejhorší je, že jsem jaksi omámen a často nechápu, co píšu... Mám rád tady tu vodu, stromy, nebe, cítím přírodu, vyvolává ve mně vášeň, neodolatelnou touhu psát. Ale já přece nejsem jenom krajinář, jsem také občan, mám rád svou vlast, národ, cítím, že jako spisovatel jsem povinen mluvit o lidu, o jeho utrpení, o jeho budoucnosti, mluvit o vědě, o lidských právech a tak dál, a tak dál, a píšu tedy o všem, spěchám, ze všech stran mě někdo honí, zlobí se, já pobíhám sem tam jak liška štvaná psy, a vidím, že život a věda jdou neustále kupředu a já za nimi klopýtám jako člověk, kterému ujíždí vlak, a konec konců cítím, že umím popsat jenom krajinu a ve všem ostatním jsem falešný do morku kostí.

NINA: Jste přepracovaný a nemáte čas ani chuť uvědomit si svůj význam. Budte si nespokojený sám se sebou, ale pro jiné jste veliký a nádherný! Kdybych uměla tak psát jako vy, věnovala bych veřejnosti celý svůj život, ale uvědomovala bych si, že její poslání je pouze v tom, aby ke mně vzhlížela a vozila mě na triumfálním voze.

TRIGORIN: No, na triumfálním voze... Copak jsem Agamemnon!
(Oba se usmějí)

NINA: Za štěstí být spisovatelkou nebo herečkou bych vydržela nenávisť přátel, bídu, zklamání, žila bych nespokojená sama se sebou a uvědomovala bych si své nedostatky, ale za to bych vyžadovala slávu...

opravdovou, hlučnou slávu... (Zakryje si obličej rukama) Točí se mi hlava...

HLAS ARKADINOVÉ (z domu): Borisi!

TRIGORIN: Volají mě... Zřejmě musíme balit. Nechce se mi odjet. (Ohlédne se na jezero) Jaká je tady pohoda... Pěkné!...

NINA: Vidíte na druhém břehu ten dům a sad?

TRIGORIN: Ano.

NINA: To je panství mé nebožky matky. Narodila jsem se tam. Celý život jsem strávila u toho jezera a znám na něm každý ostrůvek.

TRIGORIN: Máte to tady pěkné! (Spatří racka) A co je tohle?

NINA: Racek. Pan Treplev ho zabil.

TRIGORIN: Krásný pták. Vážně se mi odtud nechce. Přemluvte paní Arkadinovou, aby tady zůstala. (Zapíše si do zápisníku)

NINA: Co si to píšete?

TRIGORIN: Tak. Dělam si poznámky... Jeden námět... (Schová zápisník) Námět na krátkou povídku: na břehu jezera žije od dětství mladá dívka, taková, jako jste vy; má ráda jezero jako racek, je šťastná a volná jako racek. Ale náhodou se objeví člověk, spatří ji, a nemaje nic jiného na práci, přivede ji do záhuby, jako tady toho racka.

(Pauza. V okně se objeví Arkadinová)

ARKADINOVÁ: Borisi, kde jste?

TRIGORIN: Už jdu! (Jde a ohlíží se na Ninu; u okna Arkadinové) Co je?

ARKADINOVÁ: Nejedeme nikam.

(Trigorin odchází do domu)

NINA (jde na rampu; po krátkém přemýšlení): To je sen!

Opona

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Jídlna v Sorinově domě. Vpravo a vlevo jsou dveře. Příborník. Skříňka s léky. Uprostřed místnosti je stůl. Jsou patrný přípravy k odjezdu; kufr a krabice.

(Trigorin snídá, Máša stojí u stolu)

MÁŠA: To všechno vám říkám jako spisovateli. Můžete to použít. Říkám vám upřímně, že kdyby se zranil nějak vážně, nežila bych ani o chvíli dýl. Ale stejně mám odvalu. Zničehonic jsem se rozhodla: vyrvu tu lásku ze srdce i s kořenem.

TRIGORIN: Jak, prosím vás?

MÁŠA: Vdávám se. Vezmu si Medvěděnka.

TRIGORIN: Toho učitele?

MÁŠA: Ano.

TRIGORIN: Nechápu proč.

MÁŠA: Milovat beznadějně, celé roky na něco čekat...

Ale jak se vdám, nebudu mít na lásku čas, nové starosti přehluší všechny staré. A přece jenom, víte, je to změna. Nedáme si ještě jednu?

TRIGORIN: Nebude to moc?

MÁŠA: Prosím vás! *(Nalévá každému sklenku)* Nedívejte se tak na mě. Ženské pijou častěji, než si myslíte. Málo jich pije tak zjevně jako já, většinou pijou tajně. Tak je to. A jenom vodku nebo koňak. *(Přitukne si s ním)* Na zdraví! Jste takový obyčejný, nerada se s vámi loučím.

(Pijí)

TRIGORIN: Mně se taky odsud nechce.

MÁŠA: Tak ji poproste, aby tady zůstala.

TRIGORIN: Ne, teď tady nezůstane. Její syn se chová krajně netaktně. Nejdřív se chtěl zastřelit a teď prý se chystá vyzvat mě na souboj. A proč? Hněvá se, štětí se, hlásá nové formy... vždyť je dost místa pro všechny, pro nové i pro staré... tak proč se cpát?

MÁŠA: No, taky žárlí. Ostatně, co je mi do toho:

(Pauza. Jakov prochází zleva doprava s kufrem; vejde Nina a zůstane stát u okna)

Můj učitel není moc chytrý, ale je to hodný člověk a chudý a má mě hrozně rád. Je mi ho líto. A jeho starou matku taky lituju. No, tak vám přeju všechno nejlepší. Nevzpomínejte na mě ve zlém. *(Pevně mu stiskne ruku)* Moc vám děkuju za vaše sympatie. A pošlete mi vaše knížky, ale určitě s věnováním. Jenom nepište „velevážené“, ale prostě takhle: „Marii, která neví, proč se narodila, a neznámo proč žije na tomhle světě.“ Sbohem! *(Odejde)*

NINA *(natáhne k Trigorinovi ruku sevřenou v pěst)*: Sudá, nebo lichá?

TRIGORIN: Sudá.

NINA *(si vzdychne)*: Ne. Mám v ruce jen jeden hrášek. Kdybyste to byl uhád, šla bych k divadlu. Kéž by mi tak někdo poradil!

TRIGORIN: Tady je každá rada drahá.

(Pauza)

NINA: Teď se rozejdeme a... třeba se už víckrát neuvidíme. Prosím vás, přijměte ode mě na památku tenhle malý medailón. Dala jsem tam vyřít váš monogram... a sem na tu stranu titul vaší knížky: Dny a noci.

TRIGORIN: To je půvabné! *(Líbá medailón)* To je kouzelný dárek!

NINA: Někdy si na mě vzpomeňte.

TRIGORIN: Budu vzpomínat. Budu si vás pamatovat, jaká jste byla toho jasného dne před týdnem, vzpomínáte si? Když jste měla světlé šaty... mluvili jsme spolu... a na lavičce ležel bílý racek.

NINA (*zamýšleně*): Ano, racek...

(*Pauza*)

Teď nemůžeme mluvit, jdou sem... Než odjedete, věnujte mi ještě chvíličku, na kolenou vás prosím...

(*Nina odchází vlevo; současně vstoupí zprava Arkadinová, Sorin ve fraku s hvězdou, pak Jakov, který se stará o zavazadla*)

ARKADINOVÁ: Jen zůstaň pěkně doma, staroušku. Ty s tím svým revmatismem budeš jezdit někde po návštěvách? (*Trigorinovi*) Tady teď někdo byl? Nina?

TRIGORIN: Ano.

ARKADINOVÁ: Pardon, vyrušili jsme vás... (*Sedne si*) Zdá se, že jsem vzala všechno. Jsem úplně vyčerpaná.

TRIGORIN (*čte z medailónu*): Dny a noci, strana 121, řádek 11 a 12.

JAKOV (*uklízí ze stolu*): Pruty mám taky zabalit?

TRIGORIN: Ano, budu je ještě potřebovat. Ale knihy někomu dej.

JAKOV: Provedu.

TRIGORIN (*pro sebe*): Máte tady moje knížky?

ARKADINOVÁ: U bratra v pracovně, v knihovně, v rohu.

TRIGORIN: Strana 121... (*Odejde*)

ARKADINOVÁ: Vážně, Petrušo, měl bys zůstat doma...

SORIN: Vy si odjedete, a já mám zůstat doma sám.

ARKADINOVÁ: A co ve městě?

SORIN: Nic zvláštního, ale stejně. (*Směje se*) Bude se pokládat základní kámen ke stavbě krajského domu a tak dále... Chtěl bych aspoň na hodinku na dvě duševně pookrát, stejně se tu válím jak odložená

špička na cigarety. Nařídil jsem, aby v jednu hodinu předjeli koně, pojedeme společně.

ARKADINOVÁ (*po pauze*): No, měj se tady dobře, nebud smutný a nenastydni se. Dej mi pozor na syna. Pouč ho a ochraňuj.

(*Pauza*)

Odjedu a ani nebudu vědět, proč se postřelil. Zdá se mi, že hlavní příčinou byla žárlivost, a čím dřív odsud odvezu Trigorina, tím líp.

SORIN: Jak bych ti to řek? Byly i jiné příčiny. Pochopitelná věc: mladý člověk, chytrý, žije na vesnici, v zapadákové, bez peněz, nemá žádné postavení, žádnou budoucnost... Nic nedělá. Stydí se a má strach z takové prázdnoty. Mám ho hrozně rád, i on je ke mně připoután, ale stejně, koneckonců, zdá se mu, že je tady zbytečný, že je darmojeď a příživník. Pochopitelná věc: ctižádost...

ARKADINOVÁ: Mám s ním trápení! (*Přemýšlí*) Neměl by třeba jít do zaměstnání?...

SORIN (*si pohvizduje, pak váhavě*): Mně se zdá, že by bylo nejlíp, kdybys mu... dala trochu peněz. Především by se měl nějak slušně obléknout, a hotovo. Podívej se na něj: jedno sako už tahá tři roky, chodí bez kabátu... (*Směje se*) Tak by mu neškodilo, kdyby si chlapec trochu zaflámoval... Podíval se do ciziny nebo co... Vždyť to není drahé.

ARKADINOVÁ: Ale stejně... Snad na šaty, to bych ještě mohla, ale do ciziny... Ne, v současné době nemám ani na ty šaty. (*Rozhodně*) Nemám peníze!

(*Sorin se směje*)

Ne!

SORIN (*si pohvizduje*): No jo... Promiň, má milá, nezlob se. Já ti věřím... Jsi velkorysá a šlechetná žena.

ARKADINOVÁ (*v slzách*): Nemám peníze!

SORIN: Kdybych měl peníze, pochopitelná věc, dal bych mu sám, ale já nemám nic, ani pětník. *(Směje se)* Celou penzi mi bere správce a utratí ji za poľní práce, za dobytek, za včely, a ty mé peníze jsou jako vyhozené oknem. Včely chcípají, krávy chcípají a koně mi nikdy nechce dát...

ARKADINOVÁ: Ano, já mám peníze, ale jsem přece herečka; jenom toalety mě přivedou úplně na mizinu.

SORIN: Jsi hodná, máš dobré srdce... Vážím si tě... Ano... Ale zase je mi nějak... *(Potácí se)* Točí se mi hlava. *(Chytne se stolu)* Je mi zle, a hotovo...

ARKADINOVÁ *(polekaně)*: Petrušo! *(Snaží se ho podepřít)* Petrušo, drahoušku... *(Křičí)* Pomozte mi! Pomoc!... *(Věže Treplov s obvazem na hlavě a Medvěděnko)* Je mu zle!

SORIN: To nic, to nic... *(Usmívá se a pije vodu)* Už to přešlo... a hotovo...

TREPLEV *(Arkadinově)*: Nelekej se, mami, není to nebezpečné. Strýc to teď mívá často. *(Sorinovi)* Měl by sis lehnout, strejdo.

SORIN: Na chvíli, ano... Ale přece jenom do města pojedu... Lehnu si a pojedu... pochopitelná věc... *(Jde a opírá se o hůl)*

MEDVĚDĚNKO *(ho vede pod paží)*: Co je to? Ráno po čtyřech, v poledne po dvou, večer po třech...

SORIN *(se směje)*: Právě. A v noci touží po posteli. Děkuju vám, můžu jít sám...

MEDVĚDĚNKO: Jaképak cavyky!... *(Oba odejdou)*

ARKADINOVÁ: Ten mě vylekal!

TREPLEV: Život na vesnici mu nesvědčí. Nudí se. Takhle kdyby ses, mami, praštila přes kapsu a půjčila mu tak sto nebo dvě stě tisíc, moh by žít ve městě celý rok.

ARKADINOVÁ: Nemám peníze. Jsem herečka, ne nějaký bankéř.

(Pauza)

TREPLEV: Vyměň mi obvaz, mami. Ty to umíš.

ARKADINOVÁ *(vezme z lékárníčky jód a obvaz)*: A doktor nikde.

TREPLEV: Slíbil, že přijde v deset, a už je poledne.

ARKADINOVÁ: Sedni si. *(Snímá mu z hlavy obvaz)* Máš to jak turban. Včera se někdo ptal v kuchyni, jakou že máš národnost. Už se ti to skoro úplně zahojilo. Ještě jeden dva převazy. *(Libá mu hlavou)* Neuděláš zase báb, až tady nebudu?

TREPLEV: Ne, mami. To byla chvíle strašného zoufalství, nevěděl jsem, co dělám. Už se to nebude opakovat. *(Políbí jí ruku)* Máš zlaté ruce. Vzpomínám si, už je to dávno, tos ještě hrála ve státním a já byl malý kluk, u nás na dvoře byla rvačka, hrozně zbilil jednu pradlenou, co tam bydlela. Pamatuješ se? Odnesli ji v bezvědomí... a tys k ní pořád chodila, nosila ji léky, myla jsi v neckách její děti. Vážně se nepamatuješ?

ARKADINOVÁ: Ne. *(Dává mu nový obvaz)*

TREPLEV: Tenkrát bydlely u nás v domě dvě baletky... Chodily k nám na kávu...

ARKADINOVÁ: To si vzpomínám.

TREPLEV: Byly takové pobožné.

(Pauza)

V poslední době, tyhle dny, tě mám stejně něžně a bezmezně rád jako v dětství. Teď už mám jenom tebe. Ale proč, proč podléháš tomu člověku?

ARKADINOVÁ: Ty mu nerozumíš, Konstantine. Je to velmi ušlechtilá osobnost...

TREPLEV: Nicméně, když se mu doneslo, že ho chce vyzvat na souboj, tak mu ta ušlechtilost nepřekážela,

aby se zatvářil jako zbabělec. Odjíždí. Ostudně utíká!
ARKADINOVÁ: To je nesmysl! Sama jsem ho žádala, aby-
chom jeli pryč.

TREPLEV: Ušlechtilá osobnost! My se tady kvůli němu
div nehádáme, a on se nám teď někde v pokoji ne-
bo na zahradě směje... Vychovává Ninu a snaží se
ji definitivně přesvědčit o tom, že je geniální.

ARKADINOVÁ: Pro tebe je přímo rozkoš, když mi říkáš
něco nepříjemného. Já si toho člověka vážím a pro-
sím tě, aby ses o něm přede mnou vyjadřoval slušně.

TREPLEV: A já si ho nevážím. Ty chceš, abych ho taky
považoval za génia, ale promiň, já lhát neumím, je-
ho díla se mi z duše protiví.

ARKADINOVÁ: To je závist. Lidem, kteří nemají talent, ale
zato jsou samolibí, nezbývá nic jiného než odsuzo-
vat ty, kdo mají skutečný talent. To je tedy útěcha!

TREPLEV (*ironicky*): Skutečný talent! (*Einévivě*) Když na
to přijde, tak mám větší talent než vy všichni!
(*Strhne si z hlavy obvaz*) Vy jste rutiněři a obsadili
jste první místa v umění, považujete za správné
a skutečné jenom to, co děláte sami, a všechno
ostatní potlačujete a rdousíte! Neuznávám vás!
Neuznávám ani tebe, ani jeho!

ARKADINOVÁ: Dekadente!...

TREPLEV: Jdi si do svého milovaného divadla a hraj si
tam v ubohých slátaninách!

ARKADINOVÁ: Nikdy jsem nehrála ve slátaninách! To si
vyprošuji! Sám nejsi schopen napsat ani pitomý
vaudeville. Prosím, kyjevský občan! Příživník!

TREPLEV: Držgrešle!

ARKADINOVÁ: Trhane!

(*Treplev si sedne a tiše pláče*)

Ty nulo! (*Rozčilené přejde pokojem*) Nebreč. To není
třeba... (*Pláče*) Nebreč... (*Líbá ho na čelo, na tváře, na*

hlavou) Milé dítě, odpusť... Odpusť hříchy hříšnici.
Odpusť mi, jsem tak nešťastná.

TREPLEV (*ji objímá*): Kdybys tak věděla! Všechno jsem
ztratil. Ona mě nemá ráda, už nemůžu psát... žádná
naděje mi nezbyla...

ARKADINOVÁ: Nezoufej si... To přejde. On teď odjede
a ona tě zas bude mít ráda. (*Utírá mu slzy*) Tak dost.
Pojď, smíříme se.

TREPLEV (*jí líbá ruku*): Ano, mami.

ARKADINOVÁ (*něžně*): Smíř se taky s ním. K čemu ten
soubor... Vždy to není k ničemu.

TREPLEV: Dobře... Jenom, prosím tě, ať už se s ním nemu-
sím setkat. Je to pro mě těžké... je to nad mé síly...
(*Vejde Trigorin*)

Tak... já půjdu... (*Rychle uklízí lékárníčku*) Doktor
mi to potom zaváže...

TRIGORIN (*hledá v knížce*): Stránka 121, řádek 11 a 12...
Tady! (*Čte*) „Jestli někdy budeš potřebovat můj ži-
vot, tak přijď a vezmi si ho.“

ARKADINOVÁ: Máš už, doufám, všechno šbaleno.

TRIGORIN (*netrpělivě*): Ano, ano... (*Přemýšlí*) Proč jsem
v tom volání čisté duše pocítil smutek a sevřelo se
mi srdce?... Jestli někdy budeš potřebovat můj ži-
vot, tak přijď a vezmi si ho. (*Arkadinové*) Zůsta-
něme tady ještě jeden den!

(*Arkadinová vrtí hlavou*)

Zůstaňme tady!

ARKADINOVÁ: Já vím, co tě tady drží, můj milý. Ale měl
by ses ovládat. Jsi trochu opilý, měl bys vystřízlivět.

TRIGORIN: Ty buď střízlivá, buď chytrá, buď moudrá,
proboha tě prosím, podívej se na to jako opravdo-
vá přítelkyně... (*Tiskne jí ruku*) Umíš se obětovat...
Buď mou přítelkyní, pusť mě...

ARKADINOVÁ (*velmi rozrušená*): To jsi tak zamilovaný?

TRIGORIN: Přitahuje mě to k ní! Možná že je to právě to, co potřebuju.

ARKADINOVÁ: Lásku venkovské holčičky? Jak málo se znáš!

TRIGORIN: Lidé někdy chodí jako ve snu, a já taky: mluvím s tebou a jako kdybych viděl ve snu ji... Zmocnil se mě sladký, nádherný sen... Pusť mě...

ARKADINOVÁ (*se chvěje*): Ne, ne... Jsem obyčejná žena, se mnou se nedá takhle mluvit... Netrap mě, Borisi... Mám strach...

TRIGORIN: Kdybys chtěla, dovedeš být neobyčejná žena. Mladá láska, ta rozkošná, ta poetická, ta, která nás přenáší do světa snění, jenom ta jediná může způsobit, aby byl člověk šťastný! Takovou lásku jsem ještě nepoznal... V mládí jsem na to neměl čas, běhal jsem po redakcích, třel bídu... Teď konečně přišla láska, přitahuje mě... Má to cenu, abych před ní prchal?

ARKADINOVÁ (*s hněvem*): Ty ses zbláznil!

TRIGORIN: Třeba jo!

ARKADINOVÁ: Všichni jste se dneska domluvili, že mě budete trápit! (*Pláče*)

TRIGORIN (*se chylá za hlavu*): Nechápe to! Nechce to pochopit!

ARKADINOVÁ: Copak jsem tak stará a šeredná, že se dá bez rozpaků se mnou mluvit o jiných ženách? (*Objímá ho a líbá*) Ty jsi zešilel! Jsi můj miláček, můj nádherný mužský... Jsi poslední kapitola mého života! (*Kleká si*) Ty jsi moje radost, moje pýcha, moje blaho... (*Objímá mu kolena*) Jestli mě opustíš třeba jen na hodinu, nepřežiju to, zblázním se, jsi můj úžasný, jsi můj velkolepý pán...

TRIGORIN: Někdo sem může přijít. (*Pomáhá jí vstát*)

ARKADINOVÁ: Tak ať, já se za to nestydím, že tě miluju.

(*Líbá mu ruku*) Poklade můj, ty blázne, ty chceš vyvádět, ale já nechci, já tě nepustím... (*Směje se*) Jsi můj... jsi můj... Tohle čelo je moje, ty oči taky, ty nádherné vlasy hebké jako hedvábí jsou taky moje... Ty jsi celý můj. Jsi tak talentovaný, chytrý, jsi nejlepší ze všech dnešních spisovatelů, jsi jediná naděje Ruska... Máš tolik upřímnosti, prostoty, svěžesti, zdravého humoru... Dokážeš několika slovy zachytit postavu nebo krajinu, lidi jsou u tebe jako ze života. Ne, tebe nelze číst bez nadšení! Ty si myslíš, že ti pochlebuju? Že ti lichotím? Tak se mi podívej do očí... podívej se... Takhle vypadá lhářka? Aspoň vidíš, že jediné já si uvědomuju tvou cenu, jediné já ti říkám pravdu, můj milý... Pojedeš? Ano? Neopustíš mě?

TRIGORIN: Nemám žádnou vůli... Nikdy jsem neměl žádnou vůli... Jsem malátný, otlý, vždycky poslušný – copak se to může líbit ženám? Vem si mě, odvez mě, ale nepouštěj mě od sebe ani na krok...

ARKADINOVÁ (*pro sebe*): Teď je můj. (*Nenuceně, jako by se nic nestalo*) Ostatně, když chceš, můžeš tu zůstat. Pojedu sama a ty přijedeš potom, za týden. Opravdu, kam bys spěchal?

TRIGORIN: Ne, teď už pojedeme spolu.

ARKADINOVÁ: Jak chceš. Když spolu, tak spolu...

(*Pauza. Trigorin si něco zapisuje do knížky*)

Co si píšeš?

TRIGORIN: Ráno jsem slyšel pěkný výraz: Panenský les... To se může hodit. (*Protahuje se*) Tak jedem? Zase ty vagóny, nádraží, kiosky, kotlety, řeči ve vlaku...

ŠAMRAJEV (*vejde*): Mám tu čest s politováním vám oznámit, že je zapřaženo. Je čas, velevážená, jet na nádraží; vlak přijíždí ve dvě nula pět. A prosím vás, milostivá, nezapomeňte se optat, kde je teď herec Suzdalcev. Jestli je živ a zdrav. Kdysi jsme

toho spolu vypili!... Hrál báječně ve Vykradené poště... S ním byl tenkrát v angažmá tragéd Izmajlov, také znamenitá osobnost... Nespěchejte, velevážená, máte ještě pět minut čas. Jednou hráli v nějakém dramatu spiklence, a když je najednou odhalili, tak se mělo říct: „Padli jsme do léčky“ – a Izmajlov řek: „Léčky jsme dopadli!“ (Směje se) Léčky jsme dopadli!...

(Během jeho řeči se Jakov stará o kufry. Služka přináší Arkadinové klobouk, plášť, deštník a rukavice, všichni pomáhají Arkadinové při oblékání. Z levých dveří vyhlédne kuchař, který po chvíli nerozhodně vejde. Přichází Pavlína, potom Sorin a Medvěděnko)

PAVLÍNA *(s košíkem)*: Tady máte na cestu švestky... Jsou sladké. Třeba se vám bude chtít mlsat...

ARKADINOVÁ: Jste moc hodná, Pavlino.

PAVLÍNA: Sbohem, drahoušku! A odpusťte, jestli něco nebylo zrovna tak... *(Pláče)*

ARKADINOVÁ *(ji objímá)*: Všechno bylo dobře, všechno bylo dobře. Jenom nesmíte plakat.

PAVLÍNA: Čas se nám krátí!

ARKADINOVÁ: Co můžem dělat?!

SORIN *(v plášti s pelertinou, v klobouku, s holí, vyjde zleva a jde přes pokoj)*: Sestro, máme nejvyšší čas, abychom nepřišli pozdě, koneckonců. Jdu se posadit. *(Odejde)*

MEDVĚDĚNKO: Půjdu na nádraží pěšky... Taky vás vyprovodím. Budu tam hned... *(Odejde)*

ARKADINOVÁ: Na shledanou, přátelé... Když budeme živi a zdraví, tak se v létě zas uvidíme...

(Služka, kuchař a Jakov líbají Arkadinové ruku)

Nezapomínejte na mě. *(Dá kuchaři sto rublů)* Tady máte stovku, rozdělte se.

KUCHAŘ: Děkujeme uctivě, milostpaní! Šťastnou cestu. Udělala jste nám radost!

JAKOV: Dej bůh, abyste šťastně dojeli!

ŠAMRAJEV: A napište nám! Sbohem, pane Trigorin!

ARKADINOVÁ: Kde je Konstantin? Řekněte mu, že už jdu. Musím se rozloučit. No, nevzpomínejte ve zlém. *(Jakovovi)* Dala jsem kuchaři stovku. To je pro tři lidi. *(Všichni odcházejí. Scéna je prázdná. Je slyšet, jak se všichni loučí. Služka se vrací pro košík se švestkami, který zůstal na stole, a odchází)*

TRIGORIN *(se vrací)*: Zapomněl jsem hůl, bude, myslím, na terase.

(Jde a u levých dveří potká Ninu, která vchází)

To jste vy? Odjždíme.

NINA: Cítila jsem to, že se ještě uvidíme. *(Nadšeně)* Pane Trigorine, rozhodla jsem se definitivně, kostky jsou vrženy, jdu k divadlu. Zítra tady už nebudu, odejdu od otce, opustím všechno a začnu nový život... Odjždím jako vy... do Moskvy. Tam se uvidíme.

TRIGORIN *(se ohlíží)*: Nastěhujte se do hotelu Moskva... A hned se ozvěte... Molčanovka, ten dům, co je obchod s módním zbožím... Spěchám...

(Pauza)

NINA: Ještě chvíličku...

TRIGORIN *(polohlasem)*: Jste tak krásná... Jaké štěstí, že se brzy uvidíme!

(Nina mu položí hlavu na prsa)

Zase uvidím vaše nádherné oči, ten překrásný úsměv... ty rysy vyjadřující andělskou čistotu... Má drahá...

(Dlouhý políbek)

Opona

Mezi třetím a čtvrtým dějstvím uplynou dva roky.

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Salón v Sorinově domě, který Treplev proměnil v pracovnu. Vpravo a vlevo jsou dveře, které vedou do vnitřních pokojů. Vzadu uprostřed jsou skleněné dveře, které vedou na terasu. Kromě obvyklého salónního nábytku stojí v pravém koutě psací stůl, vedle levých dveří divan, knihovna, knihy leží na oknech a na židlích. Je večer. Svítí jediná lampa se stínidlem. Pološero. Je slyšet, jak šumí stromy a vítr skučí v komíně.

(Medvěděnko a Máša vejdou)

MÁŠA (volá): Konstantine! Konstantine! (Rozhlíží se) Nikdo tu není. Milostpán se každou chvíli ptá, kde je Kosfa, kde je Kosťa... Nemůže bez něho žít...

MEDVĚDĚNKO: Bojí se samoty. (Poslouchá) To je strašné počasí! Už druhý den.

MÁŠA (povytlahuje knot v lampě): Na jezeře jsou vlny. Obrovské.

MEDVĚDĚNKO: Venku je tma. Mělo by se říct, aby strhli v parku to divadlo. Stojí tam holé, ošklivé jako kostera a opona se plácá ve větru. Když jsem včera šel kolem, zdálo se mi, jako by tam někdo plakal.

MÁŠA: No prosím...

(Pauza)

MEDVĚDĚNKO: Mášo, pojedem domů!

MÁŠA (vrtí odmítavě hlavou): Já tady budu spát.

MEDVĚDĚNKO: (prosebně): Pojeď, Mášo! Naše děťátko bude mít jistě hlad.

MÁŠA: Hloupostí. Někdo ho nakrmí.

(Pauza)

MEDVĚDĚNKO: Škoda. Už je třetí noc bez matky.

MÁŠA: S tebou je nuda. Dřív jsi někdy aspoň filozofoval, ale teď pořád: dítě, domů, dítě, domů – nic jiného od tebe člověk neslyší.

MEDVĚDĚNKO: Pojeď, Mášo!

MÁŠA: Tak jeď sám.

MEDVĚDĚNKO: Tvůj otec mi nedá koně.

MÁŠA: Dá. Jen ho popros a dá.

MEDVĚDĚNKO: Patrně ho poprosím. Tak zítra přijedeš?

MÁŠA (šňupe tabák): No ano, zítra. Dej už pokoj...

(Vejdou Treplev a Pavlína. Treplev nese polštář a pokrýtku. Pavlína ložní prádlo; položí to na divan. Treplev jde ke svému stolu a posadí se)

Proč to sem nesete, mami?

PAVLÍNA: Milostpán chce ustlat tady u Kostí.

MÁŠA: Ukažte... (Stele)

PAVLÍNA (vzdychne): Starý člověk je horší než malé dítě... (Jde k psacímu stolu, opře se lokty a dívá se do rukopisu)

(Pauza)

MEDVĚDĚNKO: Tak já jdu. Sbohem, Mášo. (Líbí jí ruku) Sbohem, maminko. (Chce políbit ruku Pavlíně)

PAVLÍNA (zlostně): No tak! Spánembohem!

MEDVĚDĚNKO: Sbohem, pane Treplev.

(Treplev mu mlčky podá ruku; Medvěděnko odejde)

PAVLÍNA (se dívá do rukopisu): To si nikdo nemyslel, že z Vás, Kosfo, bude opravdický spisovatel. A prosím, teď – slávabohu – dostáváte peníze z časopisů. (Pohladí ho po vlasech) A je z vás fešák... Milý Kosfo, buďte trochu laskavější k mé Mášence!...

MÁŠA (ustýlá): Nechte ho být, mami.

PAVLÍNA (Treplevovi): Vždy ona je fajn.

(Pauza)

Žena moc nepotřebuje, Kostó, stačí, když se na ni laskavě podíváte. Vím to podle sebe.

(Treplev vstane od stolu a mlčky odejde)

MÁŠA: Teď jste ho rozzlobila. Co za ním lezete?

PAVLÍNA: Je mi tě líto, Mášenko.

MÁŠA: To tak potřebuju!

PAVLÍNA: Co já se kvůli tobě nasoužím. Nejsem slepá, všechno to chápu.

MÁŠA: To jsou všechno hlouposti. Beznadějná láska – to je leda v románech. Blbost. Člověk se musí držet na uzdě a nečekat na bůhvíco, nečekat na zázrak... Když ti srdce napoví, že miluješ, tak máš tu lásku hnát pryč. Semjonovi slíbili, že ho přeloží na jiný okres. Až se odstěhuju, zapomenu na všechno... vyrvu to ze srdce i s kořeny.

(Přes dva pokoje je slyšet melancholický valčík)

PAVLÍNA: Kosťa hraje. To znamená, že je mu smutno.

MÁŠA *(tíše zakrouží dva tři valčíkové obraty)*: Hlavně, že ho nebudu mít na očích, mamí. Kdyby mého Semjona přeložili, tak mi věřte, že za měsíc zapomenou. Jsou to všechno hlouposti.

(Otevrou se dveře vlevo. Dorn a Medvěděnko tlačí křeslo, ve kterém sedí Sorin)

MEDVĚDĚNKO: Nás je teď doma šest. Spočítejte si, co se vydá jenom za mouku.

DORN: To bych se napačítal.

MEDVĚDĚNKO: Vám se to směje! Máte peněz jako želez.

DORN: Peněz? Za třicet let praxe, kamaráde, takové praxe, že jsem se nezastavil ve dne v noci, se mi podařilo dát dohromady jen dvě stě tisíc, a ty jsem nedávno utratil v cizině. Nemám vůbec nic.

MÁŠA *(Medvěděnkovi)*: Tys neodjel?

MEDVĚDĚNKO *(provinile)*: A co? Když mi nechce dát koně!

MÁŠA *(zatrpkle, polohlasem)*: Nejradši bych tě neviděla! *(Křeslo zůstává v levé části pokoje. Pavlína, Máša a Dorn se posadí vedle něho; Medvěděnko zarmoucen pooděje)*

DORN: Tady se to ale změnilo! Ze salónu jste udělali pracovnu.

MÁŠA: Tady se panu Treplevovi pracuje pohodlněji. Může, když se mu zachce, jít do parku a tam přemýšlet.

SORIN: Kde je sestra?

DORN: Jela naproti Trigorinovi na nádraží. Bude tu hned.

SORIN: Když jste se rozhodli napsat pro sestru, tak jsem asi vážně nemocen. *(Odmlčí se)* To jsou věci, jsem vážně nemocen a nedávají mi žádné léky.

DORN: A co chcete? Valeriánské kapky? Sodu? Chinin?

SORIN: No, zase začíná ta filozofie. To je trest boží! *(Likáže hlavou na divan)* Tady to je pro mě?

PAVLÍNA: Ano, milostpane.

SORIN: Děkuju vám.

DORN *(sí notuje)*: „Měsíc pluje po noční obloze...“

SORIN: Chci dát Kostovi námět na román. Měl by se jmenovat „Člověk, který chtěl“. L'homme qui a voulu. V mládí jsem chtěl být spisovatelem – a nebylo z toho nic; chtěl jsem krásně mluvit – a mluvím, že je to odporné *(Pošklebuje se)*; „Tento a netento, konec konců, a hotovo –“ – kolikrát jsem smolil hlášení, až jsem se zapotil; chtěl jsem se oženit – a neoženil jsem se; vždycky jsem chtěl žít ve městě – a prosím, končím svůj život na vesnici, a hotovo.

DORN: Chtěl jsem být vládním radou – a vyšlo mi to.

SORIN *(se směje)*: O to jsem se nesnažil. To vyšlo samo sebou.

DORN: Když je někomu dvaasedesát a naříká nad svým životem, no uznejte, že to není velkorysé.

SORIN: Vy jste ale beran! Pochopte, že se mi chce žít!

DORN: To je lehkomyšlnost. Podle přírodního zákona musí každý život jednou skončit.

SORIN: Uvažujete jako přejedený člověk. Jste sytý, a proto lhostejný k životu, je vám všechno fuk. Ale ze smrti budete mít taky strach.

DORN: Strach ze smrti je zvířecí strach... Člověk ho musí potlačovat. Vědomě se bojí smrti jen ti, co věří ve věčný život, protože mají strach ze svých hříchů. Ale vy, za prvé, nevěříte, a za druhé, jaképak vy máte hřichy? Dvacet pět let jste seděl u soudu – to je všechno.

SORIN *(se směje)*: Dvacet osm let...

(Vějde Treplev a sedne si na stoličku u Sorinových nohou. Máša z něho celou dobu nespustí oči)

DORN: Vytrhujeme pana Trepleva z práce.

TREPLEV: Ne, to nic.

(Pauza)

MEDVĚDĚNKO: Dovoňte, abych se zeptal, doktore, které město se vám v cizině nejvíc líbilo?

DORN: Janov.

TREPLEV: Proč Janov?

DORN: Tam jsou na ulicích davy lidí. Když večer vyjdeš z hotelu, tak je celá ulice zaplavená lidmi. Pohybuješ se potom v tom davu bez cíle, sem a tam, klikatou cestou, žiješ s tím davem, duševně s ním splýváš a začínáš věřit, že je skutečně možná jedna světová duše, na způsob té, kterou jednou ve vaší hře hrála Nina Zarečná. Mimochodem, kde je teď Zarečná? Jak se jí daří?

TREPLEV: Asi je zdráva.

DORN: Slyšel jsem, že měla jaksi zvláštní život. O co jde?

TREPLEV: To by bylo dlouhé povídání, doktore.

DORN: Tak to zkrátte.

(Pauza)

TREPLEV: Utekla z domova a chodila s Trigorinem. Víte o tom?

DORN: Víím.

TREPLEV: Měla dítě. Umřelo. Trigorin ji nechal a vrátil se ke svým dřívějším láskám, jak se dalo čekat. Ostatně, on nikdy dřívější lásky neopouštěl, dovedl to bezcharakterně hrát na obě strany. Natolik jsem pochopil z toho, co znám, soukromý život se jí na-prosto nepodařil.

DORN: A v divadle?

TREPLEV: Zdá se, že ještě hůř. Začala v letním divadle u Moskvy, potom odjela na venkov. Tehdy jsem ji nespustil z očí a jezdil jsem všude za ní. Hrála tenkrát samé velké role, ale hrála je přibližně, špatně, mluvila nepřirozeně a měla prudká gesta. Někdy bylo vidět, jak s talentem něco křičí nebo jak s talentem umírá, ale to byly jenom záblesky.

DORN: To znamená, že přece jenom talent má?

TREPLEV: Těžko říct. Asi ano. Viděl jsem ji, ale ona mě nechtěla vidět a v hotelu mě k ní taky nepustili. Chápal jsem, jak jí je, a nevnucoval jsem se.

(Pauza)

Co ještě chcete vědět? Potom, když už jsem se vrátil domů, dostával jsem od ní dopisy. Dopisy inteligentní, vřelé, zajímavé; nestěžovala si, ale já cítil, že je hluboce nešťastná; co řádek, to nemocný, napjatý nerv. A měla i trochu vyšinuté představy. Podepisovala se Racek. Mlynář v Rusalce říká, že je havran, a ona v dopisech pořád opakovala, že je racek. Teď je tady.

DORN: Jak to – tady?

TREPLEV: Ve městě, v hostinci. Už tam bydlí pět dní. Jel jsem za ní a tuhle Máša tam byla taky, ale nikoho k sobě nepouští. Pan Medvěděnko tvrdí, že

ji viděl včera odpoledne v polích, dva kilometry odtud.

MEDVĚDÉNKO: Ano, viděl jsem ji. Šla směrem do města. Pozdravil jsem a ptám se, proč k nám nejde na návštěvu. Řekla, že přijde.

TREPLEV: Ta nepřijde.

(Pauza)

Otec a macecha ji nechtějí znát. Všude rozestavili hlídače, aby ji nepustili ani na panství. *(Odejde s Dornem k psacímu stolu)* Jak je to snadné, doktore, být filozofem na papíře, ale jak je to těžké, být jím ve skutečnosti!

SORIN: Byla to rozkošná dívka.

DORN: Cože?

SORIN: Povídám, že to byla rozkošná dívka. Vládní rada Sorin byl do ní jeden čas dokonce zamilovaný.

DORN: Starý svůdník.

(Je slyšet Šamrajevův smích)

PAVLÍNA: Zdá se, že naši přijeli z nádraží...

TREPLEV: Ano, slyším matku.

(Vejdou Arkadinová, Trigorin, za nimi Šamrajev)

ŠAMRAJEV *(vchází)*: My všichni stárneme, jsme vlivem živlů celí zvětralí, ale vy, velevážená, jste pořád mladice... Světlá blůzička, temperament... grácie...

ARKADINOVÁ: Vy mě zas chcete uhranout, je s vámi nuda!

TRIGORIN *(Sorinovi)*: Dobrý den, pane Sorine! Copak, zase stůnête? To od vás není pěkné! *(Spatří Mášu, radostně)* Mášo!

MÁŠA: Vy jste mě poznal? *(Tiskne mu ruku)*

TRIGORIN: Vdaná?

MÁŠA: Dávno.

TRIGORIN: Jste šťastná? *(Zdraví se s Dornem a Medvědénkem, potom váhavě přistoupí k Treplevovi)* Vaše matka

říkala, že jste zapomněl na to, co bylo, a už se nehnéváte.

(Treplev mu podá ruku)

ARKADINOVÁ *(Treplevovi)*: Boris ti přivezl časopis s tvou novou povídkou.

TREPLEV *(bere časopis, Trigorinovi)*: Děkuju vám. Jste velmi laskav.

(Sednou si)

TRIGORIN: Mám vyřídít pozdravy od vašich ctitelů... V Petrohradě i v Moskvě je o vás zájem a všichni se mě na vás vyptávají. Ptají se, jak vypadáte, kolik je vám let, jestli jste brunet nebo blondýn... Všichni si myslí, bůhvíproč, že už nejste mladík. A nikdo nezná vaše pravé jméno, protože všechno tisknete pod pseudonymem. Jste tajemný jako Železná maska.

TREPLEV: Zdržíte se dlouho?

TRIGORIN: Ne, hned zítra jedu zase do Moskvy. Musím. Spěchám, abych dopsal povídku, a potom jsem slíbil něco do sborníku. Krátce: všechno při starém!

(Během rozhovoru staví Arkadinová a Pavlína doprostřed pokoje hrací stůl a otevřou ho; Šamrajev zapaluje svíčky a přistavuje židle. Vytahují ze skříně loto)

Počasi mě zrovna pěkně nevíta. Je tam strašný vítr. Zítra ráno, když se utiší, půjdu k jezeru chytat ryby. Mimochodem: musím si prohlédnout park a to místo, kde – vzpomínáte? – kde se hrála vaše hra. Mám takový námět, jenom si musím vybavit v paměti místo děje.

MÁŠA *(Šamrajevovi)*: Tatínku, že si může vzít Semjon koně. Musí jet domů.

ŠAMRAJEV *(se pošklebuje)*: Konč... domů... *(Přísně)* Vidělas to sama: teď se vrátili z nádraží. To je mám zase hnát?

MÁŠA: Ale máš přece jiné koně... *(Vidí, že Šamrajev mlčí; mávne rukou)* S vámi je řeč!...

MEDVĚDĚNKO: Půjdu pěšky, Mášo. Vážně...

PAVLÍNA *(vzdychne)*: Pěšky, v takovém počasí... *(Sedá si k hracímu stolku)* Prosím, panstvo.

MEDVĚDĚNKO: Vždyť je to jenom šest kilometrů... Sbohem. *(Líbá Máše ruku)* Sbohem, maminko. *(Pavlína mu neochotně podá ruku k polibku)* Já bych nikoho neobtěžoval, ale naše děťátko... *(Všem se uklání.)* Sbohem... *(Odchází a vypadá provinile)*

ŠAMRAJEV: Však dojde. Není generál, aby se musel vozit.

PAVLÍNA *(klepe na stůl)*: Prosím, panstvo. Neztrácejme čas, zachvilku bude večere.

(Šamrajev, Máša a Dorn si sedají ke stolu)

ARKADINOVÁ *(Trigorinovi)*: Když přijdou dlouhé podzimní večery, hraje se tady loto. Tohle je stařícké loto, to s námi hrála ještě nebožka matka, když jsme byly děti. Nechcete si před večerí dát partii? *(Posadí se s Trigorinem ke stolku)* Je to nuda, ale když si člověk zvykne, dá se to hrát. *(Rozdá všem po třech kartách)*

TREPLEV *(listuje v časopise)*: Svou povídku si přečet, ale mou ani nerozřezal. *(Položí časopis na psací stůl, potom zamíří ke dveřím vlevo; když jde kolem Arkadinové, políbí ji na hlavu)*

ARKADINOVÁ: A ty, Kostó?

TREPLEV: Promiň, nějak se mi nechce... Půjdu se projít. *(Odejde)*

ARKADINOVÁ: Sází se padesátník. Doktore, vsadte za mě.

DORN: Provedu.

MÁŠA: Všichni jste vsadili? Tak já začínám... Dvacet dva!

ARKADINOVÁ: Mám!

MÁŠA: Tři!...

DORN: Ano.

MÁŠA: Dal jste tam trojku? Osm! Osmdesát jedna! Deset!

ŠAMRAJEV: Pomalu!

ARKADINOVÁ: Měla jsem v Charkově úspěch, lidičky, ještě teď se mi z toho točí hlava!

MÁŠA: Třicet čtyři!

(Za scénou se ozve melancholický valček)

ARKADINOVÁ: Co dělali studenti – to byly ovace... Tři koše, dvě kytice a tohle... *(Sundá si z poprsí brož a hodí ji na stůl)*

ŠAMRAJEV: No, to je kousek...

MÁŠA: Padesát!...

DORN: Rovných padesát?

ARKADINOVÁ: Měla jsem nádhernou toaletu... Což o to, obléknout, to já se umím.

PAVLÍNA: Kosťá hraje. Chudák, je mu smutno.

ŠAMRAJEV: V novinách mu moc nadávají.

MÁŠA: Sedmdesát sedm!

ARKADINOVÁ: Kdo by si toho všimal!

TRIGORIN: Má smůlu. Ne a ne se trefit do toho pravého tónu. Všechno je to takové podivné, nejasné, místy to vůbec nedává smysl. Nenapíše ani jednu živou postavu.

MÁŠA: Jedenáct!

ARKADINOVÁ *(se ohlédne na Sorínu)*: Petrušo, ty se nudiš? *(Pauza)*

DORN: Vláštní rada spí.

MÁŠA: Sedm! Devadesát!

TRIGORIN: Já mít takové panství, někde u jezera, to bych tedy nepsal. Přemohl bych v sobě tu vášeň, a nic jiného bych nedělal, než chytal ryby.

MÁŠA: Dvacet osm!

TRIGORIN: Vytáhnout třeba okouna – to je takové blaho!

DORN: A já zas panu Treplevovi věřím. Něco v něm je!
Něco v něm je! Myslí v obrazech, jeho povídky jsou barvitě, výrazně a na mě silně působí. Škoda jen, že nemá určitý cíl. Vyvolává dojem a víc nic.

A jenom dojem, s tím se daleko nedostane.

Milostivá paní, jste ráda, že máte syna spisovatele?

ARKADINOVÁ: Představte si, že jsem od něho ještě nic nečetla. Pořád nemám čas.

MÁŠA: Dvacet šest!

(Treplev tiše vstoupí a jde ke svému stolu)

ŠAMRAJEV *(Trigorinovi)*: A víte, pane Trigorin, že tady zůstala vaše věc?

TRIGORIN: Jaká?

ŠAMRAJEV: Jednou mladý pán zastřelil racka a vy jste mi nařídil, abych ho dal pro vás vycpat.

TRIGORIN: Nepamatuju se. *(Přemýšlí)* Nepamatuju!

MÁŠA: Šedesát šest! Jedna!

TREPLEV *(otevře okno, naslouchá)*: To je tma. Nechápu, proč jsem dneska tak nervózní.

ARKADINOVÁ: Kosfo, zavři okno, táhne.

(Treplev zavře okno)

MÁŠA: Osmdesát osm!

TRIGORIN: Končím, panstvo!

ARKADINOVÁ *(vesele)*: Bravo! Bravo!

ŠAMRAJEV: Bravo!

ARKADINOVÁ: Ten člověk má ve všem štěstí – všude.

(Vstane) Teď si půjdem něco sníst. Naše proslavenost dneska neobědvala. Po večeři budem pokračovat. *(Treplevovi)* Kosfo, nech své rukopisy, jdem jíst.

TREPLEV: Já nechci, mamí, jsem sytý.

ARKADINOVÁ: Jak myslíš. *(Budí Sorina)* Petrušo, večeře! *(Bere Šamrajeva pod paži)* Budu vám vyprávět, jaký jsem měla v Charkově úspěch...

(Paulína zhuší na stole svíčky, potom s Dornem odtláčí křeslo. Všichni odejdou do levých dveří. Na scéně zůstane Treplev sám u psacího stolu)

TREPLEV *(se chystá psát; čte, co už má napsané)*: Sám jsem toho namluvil o nových formách a teď cítím, že už pomalu sklouzávám k rutině. *(Čte)* „Plakát na plotě hlásal... Bledá tvář, orámovaná tmavými vlasy...“ Hlásal, orámovaná... To je ubohé. *(Přeškrtně to)* Začnu tím, jak hrdinu probudí šumění deště a všechno ostatní vyhodím. Ličení měsíční noci je dlouhé a vyšperkované. Trigorin si vypracoval své postupy, má to snadné... Na hrázi se mu leskne hrdlo rozbité láhve, mlýnské kolo vrhá černý stín – a měsíční noc je hotová. A já mám chvějivé světlo a klidné záření hvězd a vzdálené tóny klavíru utichající v hustém voňavém vzduchu... Kdo to má číst?

(Pauza)

Ano, víc a víc jsem přesvědčen, že nejde ani o staré, ani o nové formy, ale o to: že člověk píše a nemyslí na žádné formy, píše, protože mu to leží na srdci.

(Někdo klepe na okno, které je nejbliž stolu)

Co to bylo? *(Dívá se oknem)* Nic tam nevidím...

(Otevře skleněné dveře a hledí do parku) Někdo běží po schodech. *(Volá)* Kdo je tady?

(Treplev odejde; je slyšet, jak rychle jde po terase; za chvíli se vrací s Ninou Zaržčnou)

Nino! Nino!

(Nina mu položí hlavu na prsa a tlumeně vzlyká)

TREPLEV *(dojatě)*: Nino! Nino! To jste vy?... Vy... Já to tušil, celý den mě píchalo u srdce. *(Soléka jí klobouk a pláštěnku)* Má dobrá duše, ona přišla, má milá! Neplačte, nebudem plakat...

NINA: Někdo tu je.

TREPLEV: Nikdo tu není.

NINA: Zamkněte dveře, nebo sem přijdou.

TREPLEV: Nikdo nepřijde.

NINA: Víím, že je tady Arkadinová. Zamkněte dveře...

TREPLEV (*zamyká dveře upravo, jde k levým dveřím*): Tady není klíč. Postavím sem křeslo. (*Staví ke dveřím křeslo*) Nemějte strach, nikdo nepřijde.

NINA (*mu hledí upřeně do tváře*): Ukažte, ať se na vás podívám. (*Rozhlíží se*) Je tu teplo, pěkně je tady... Tohle byl tenkrát salón. Hodně jsem se změnila?

TREPLEV: Ano... Zhubla jste a máte velké oči. Jak je to divné, že vás zase vidím, Nino! Proč jste mě nechtěla vidět? Proč jste dosud nepřišla? Víím, že jste přijela už skoro před týdnem... Chodil jsem za vámi několikrát denně a stál pod oknem jako žebrák.

NINA: Měla jsem strach, že mě nenávidíte. Každou noc se mi o vás zdá, že se na mě díváte a nepoznáváte mě. Kdybyste věděl! Co jsem přijela, chodím pořád tady... u jezera. U vašeho domu jsem byla mockrát a netroufala jsem si jít dovnitř. Pojďte, posadíme se.

(*Ušedají*)

Sednem si a budeme si spolu povídat a povídat. Je tady pěkně, teplo, útulno... Slyšíte vítr? Turgeněv píše: „Dobře je tomu, kdo za takových nocí sedí pod střechou domu a má teplý kout.“ Jsem racek... Ne, co to povídám. (*Mne si čelo*) Co jsem to chtěla? Ano... Turgeněv... „A pomoz bůh všem poutníkům bez přístřeší...“ To nic. (*Pláče*)

TREPLEV: Nino, vy už zase... Nino!

NINA: To nic, uleví se mi tím... Dva roky jsem už neplakala. Včera pozdě večer jsem se šla podívat do parku, jestli tam ještě je naše divadlo. A stojí tam

dodnes. Rozplakala jsem se poprvé po dvou letech a ulevilo se mi, bylo mi hned veseleji. Vidíte, už nepláču. (*Bere Trepleva za ruku*) Tak z vás je teď spisovatel... Vy jste spisovatel, já jsem herečka... Obě jsem spadli do víru... Žila jsem bezstarostně jako dítě – probudíš se a začneš zpívat: milovala jsem vás, snila jsem o slávě, a teď? Zítřa brzy ráno musím do Jelce, třetí třídou... s obyčejnými sedláky, a v Jelci za mnou budou vzdělaní obchodníci lézt se svými lichotkami. Život je drsný!

TREPLEV: Proč do Jelce?

NINA: Dostala jsem tam angažmá na celou zimu. Musím odjet.

TREPLEV: Nino, já vás proklínal, nenáviděl, trhal jsem vaše dopisy a fotografie, ale věděl jsem v každém okamžiku, že jsem k vám navěky připoután. Nejsem schopen vás přestat milovat, Nino. Od té doby, co jsem vás ztratil a co jsem začal publikovat, je pro mě život nesnesitelný – utrápím se... Moje mládí je nenávratně pryč a mně se zdá, že už jsem na světě devadesát let. Volám vás, líbám zem, po které jste chodila, kamkoli se podívám, všude vidím vaši tvář, váš laskavý úsměv, který mi svítil na cestu v nejlepších letech mého života...

NINA (*roztržitě*): Proč to říká, proč to říká?

TREPLEV: Jsem sám, nikdo mě nezahřeje svou přítulností, je mi zima jak ve sklepení, a kdybych psal co chtěl, všechno je to suché, bez citu a ponuré. Zůstaňte tady, Nino, proboha vás prosím, nebo dovolte, abych jel s vámi!

(*Nina si rychle nasazuje klobouk a obléká si pláštěnku*)

Proč, Nino? Proboha, Nino... (*Treplev se dívá, jak se Nina obléká*)

(*Pauza*)

NINA: Moje koně stojí u branky. Nedoprovázejte mě, půjdu sama... *(V slzách)* Dejte mi trochu vody...

TREPLEV *(jí dává napít)*: Kam teď jdete?

NINA: Do města.

(Pauza)

Paní Arkadinová je tady?

TREPLEV: Ano... Strýci se ve čtvrtek udělalo zle, tak jsme jí telegrafovali, aby přijela.

NINA: Proč říkáte, že jste líbal zem, po které jsem chodila? Měl byste mě zabít. *(Skloní se ke stolu)* Já jsem tak unavená! Chvilku si odpočinout... aspoň chvilku! *(Zvedne hlavu)* Jsem racek... Ne, ne. Jsem herečka. Ano, herečka! *(Zaslechne smích Arkadinové a Trigorina, naslouchá, pak běží k levým dveřím a dívá se klíčovou dírkou)* On je tu taky... *(Vrací se k Treplevovi)* No, ano... To nic... Ano... On nevěřil divadlu, pořád se smál mé touze a já pomalu taky přestávala věřit a klesala jsem na mysl... A k tomu starosti o naši lásku, žárlivost, věčný strach o malého... Začala jsem být malicherná, prázdná, a na jevišti jsem byla úplně bezradná... Nevěděla jsem, co s rukama, co s hlasem, jak se postavit. Vy si neumíte představit ten pocit, když herec ví, že hraje strašlivě. Jsem racek. Ne, to nechci říct!... Pamatujete, jak jste zastřelil racka? Náhodou přišel člověk, spatřil ho a – nemaje nic jiného na práci – přivedl ho do záhuby... Námět na krátkou povídku... To není ono... *(Mne si čelo)* Co jsem to chtěla?... O tom divadle. Teď už to tak není... Už jsem skutečná herečka, hraju s rozkoší, strhuje mě to, jsem na jevišti šťastná a připadám si krásná. A teď, co jsem tady, chodím hodně pěšky, pořád chodím a přemýšlím, přemýšlím a cítím, že každým dnem jsem trochu silnější... Teď vím, Kosťo, už jsem po-

chopila – to je jedno, jestli člověk hraje divadlo nebo píše – že hlavní není sláva, není oslnivost, prostě to, po čem jsem toužila. Hlavní je naučit se trpět. Umět nést svůj kříž a věřit. Já věřím – a už mi není tak těžko – a když myslím na své poslání, nebojím se života.

TREPLEV *(smutně)*: Jdete svou cestou, našla jste ji a víte, kam jdete, ale já se ještě pořád zmiřám v chaosu snění a obrazů, a nevím, proč a kdo to potřebuje. Já nevěřím, a nevím, co je mé poslání.

NINA *(naslouchá)*: Psst... Půjdu. Sbohem. Až ze mě bude veliká herečka, přijedte se na mě podívat. Slibujete? A teď... *(Stiskne mu ruku.)* Už je pozdě. Sotva stojím na nohou... jsem vyčerpaná, mám hlad...

TREPLEV: Zůstaňte, dám vám večeři...

NINA: Ne, ne... Nedoprovázejte mě, půjdu sama... Mám tu koně... Tak ona ho přivezla s sebou? No co, je to jedno. Až uvidíte Trigorina, neříkejte mu nic... Mám ho ráda. Mám ho ráda, dokonce víc než dřív... Námět na krátkou povídku... Miluju ho, miluju ho vášnivě, zoufale ho miluju. Dřív nám bylo dobře, Kosťo! Pamatujete? Takový průzračný, vřelý, radostný a čistý život, takové city, city jako něžné krásné květiny... Pamatujete?... *(Recituje)* „Lidé, lvi, orlí a křepelky, parohatí jeleni, husy, pavouci, mlčenlivé ryby přebývající ve vodách, mořské hvězdice i vy, které nebylo možné spatřit pouhým okem – krátce všechny životy, všechny životy, všechny životy dovršily svůj osud v kruhu a zhasly... Už tisíce let země nenosí žádnou živou bytost a nešťastný měsíc zbytečně rozsvěcí svou lucernu. Na loukách už se neprobouzejí s křikem jeřábi a nejsou slyšet chroustí v korunách

lip..." (Pruďce obejme Trepleva a odběhne skleněnými dveřmi)

TREPLEV (po pauze): Jestli ji někdo potká v parku a řekne to matce, tak bude zle. Mohlo by ji to zarmoutit... (Asi dvě minuty trhá mlčky všechny své rukopisy a hází je pod stůl, potom otevře dveře a odchází)

DORN (se pokouší otevřít levé dveře): To je divné. Ty dveře jsou snad zamčené... (Vejde a dá křeslo na místo)
Dostihy s překážkami.

(Vejdou Arkadinová, Pavlína, potom Jakov s láhvemi, Máša a potom Šamrajev a Trigorin)

ARKADINOVÁ: To červené víno dejte sem, na stůl. A pivo pro Borise. Budeme hrát a pít. Pojděte se posadit, panstvo!

PAVLÍNA (Jakovovi): Hned taky přines čaj! (Zapaluje svíčky, posadí se k hracímu stolku)

SAMRAJEV (vede Trigorina ke skříni): Tady je věc, o které jsem prve mluvil... (Vyndá ze skříně vycpaného racka)
Tohle jste chtěl.

TRIGORIN (se dívá na racka): Nepamatuju se! (Přemýšlí)
Nepamatuju!

(Vpravo za scénou výstřel; všichni sebou trhnou)

ARKADINOVÁ (polekaně): Co to bylo?

DORN: Nic. Nechal jsem vedle brašnu s léky, asi tam něco prasklo. Nedejte se rušit. (Odejde pravými dveřmi a za půl minuty se vrací) Vždyť jsem to říkal. Praskla lahvička s číterem. (Notuje si) „Já stojím před tebou a znova okouzlen..."

ARKADINOVÁ (sí sedá ke stolu): Fuj, to jsem se lekla. Připomnělo mi to, jak... (Zakrývá si obličej rukama)
Až se mi zatmělo před očima...

DORN (listuje v časopise, Trigorinovi): Tady byl asi před dvěma měsíci uveřejněn článek... od nějakého Američana, a já se vás chtěl zeptat, mimochod-

dem... (Bere Trigorina kolem pasu a odvádí ho k rampě)... protože mě ta otázka velice zajímá... (O tón níž, polohlasem) Odveďte někam paní Arkadinovou. Jde o to, že Treplev se zastřelil...

Opona

Předchozí svazky edice D

1. svazek: Ivan Zmatlík: ČECHOV A MROŽEK
aneb Listování v paměti
2. svazek: A. P. Čechov: RACEK
3. svazek: A. P. Čechov: STRÝČEK VÁŇA
4. svazek: A. P. Čechov: TŘI SESTRY
5. svazek: A. P. Čechov: VIŠŇOVÝ SAD
6. svazek: Sławomir Mrożek: HRBÁČ
7. svazek: A. P. Čechov: IVANOV
8. svazek: J. Brdečka: LIMONÁDOVÝ JOB
9. svazek: J. K. Tyl: STRAKONICKÝ DUDÁK
aneb HODY DIVÝCH ŽEN
10. svazek: Alois a Vilém Mrštíkovi: MARYŠA
11. svazek: Bratři Čapkové: ZE ŽIVOTA HMYZU
12. svazek: Karel Čapek: R. U. R.
13. svazek: Karel Čapek: BÍLÁ NEMOC
14. svazek: Karel Čapek: MATKA
15. svazek: Karel Čapek: LOUPEŽNÍK
16. svazek: Karel Čapek: VĚC MAKROPULOS
17. svazek: Bratři Čapkové: LÁSKY HRA
OSUDNÁ, ADAM STVOŘITEL
18. svazek: Alois Jirásek: LUCERNA
19. svazek: Ladislav Stroupežnický: NAŠI FURIANTI
20. svazek: Pierre-Augustin Caron
de Beaumarchais: LAZEBNÍK SEVILLSKÝ
21. svazek: Pierre-Augustin Caron
de Beaumarchais: FIGAROVA SVATEBA

Edice D / sv. 2

Anton Pavlovič Čechov

RACEK

Z ruského originálu Čajka přeložil Leos Suchařípa

Obálka a grafická úprava Vladimír Vimr

Odpovědný redaktor Ivan Zmatlík

Vydalo nakladatelství ARTUR, Praha 2005

Jako svou 80. publikaci, v edici D svazek 2.

Vytiskl Akcent, s.r.o., Vimperk

Vydání druhé

www.artur.cz

Soubor ČECHOV / MROŽEK OBSAHUJE:

1. svazek: Ivan Zmatlík: Čechov a Mrožek
2. svazek: A. P. Čechov: Racek
3. svazek: A. P. Čechov: Strýček Váňa
4. svazek: A. P. Čechov: Tři sestry
5. svazek: A. P. Čechov: Višňový sad
6. svazek: Sławomir Mrożek: Hrbáč